

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
42/2012
20. október 2012

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

Euroskeptik
Václav Klaus
Strana 4.

Pozemkové
(polo)reformy
Strana 5.

Čierno-biela
optika histórie
Strana 7.

Bol Rastislav
prvým kráľom?
Strana 10.

Zo života
Maticy slovenskej
Strana 11. - 12.

SLOVO O SLOVENSKU

Čas od času sa ozve hlas či už niektorého z politikov, novinárov alebo iných verejných činníkov, ktorý horlí za to, aby Matica slovenská predložila ideový zámér svojej ďalšej existencie. Pritom by stačilo, aby spomínaní páni a dámy sledovali dianie na našej kultúrnej a spoločenskej scéne a hneď by zistili, koľko podujatí sa mesiac čo mesiac koná pod egidou našej najstaršej národnej ustanovizne, koľko tvorivých ľudí sa do nich v drvivej väčšine bez nároku na odmenu zapája, a najmä koľko vdácných Slovákov sa na týchto podujatiach zúčastní. Nemusíme dlho listovať späť v kalendári, stačí spomenúť iba čriepok z bohatej matičnej činnosti z posledných dní.

Rok 2012 je organizáciou UNESCO vyhlásený za Rok Antona Bernoláka. Mimoriadne aktívny Dom Maticy slovenskej v Bratislave ponúkol najširšej verejnosti hneď tri podujatia, ktoré konečne zarezovali aj v médiách a ktoré dokazujú, že je to práve Matica slovenská stojaca na čele všetkých tých, ktorým ďalší vývoj, napredovanie a kultúrne zvelaďovanie Slovenska nie sú ľahostajné. Úspešnou vernisážou výstavy Anton Bernolák a bernolákovské hnutie v bratislavskom Primaciálnom paláci 8. októbra sa oslavy začali, aby pokračovali slávnostnou svätou omšou a posvätením základného kameňa pomníka bernolákovcom v Dóme sv. Martina v sobotu 13. októbra. Pomyselným vrcholom bernolákovských osláv v Bratislave bol umelecky vyšperkovaný slávnostný program Slovenskej dal som sa do cesty, ktorý za bohatej účasti poslucháčov odznel v Hudobnej sieni Bratislavského hradu 14. októbra.

Všetky tieto skutočne hodnotné akcie, ktoré si konečne všimla aj časť médií, mali dôležitú ústrednú myšlienku. Pripomenúť si dejinný význam prvého kodifikátora slovenčiny Antona Bernoláka, no najmä sprítomniť jeho osobu a význam súčasníkom, predovšetkým mladšej generácii. Aby sa v budúcnosti nestávalo to, že mladý redaktor hovorí o Andrejovi (!) Bernolákovi a rovnako mladá televízna redaktorka sa pozastavuje nad tým, prečo slávnostná omša prebieha v katolíckom chráme, keď Bernolák bol (podľa nej) evanjelický kňaz...

Spomínané akcie sú len malou časťou bohatej matičnej mozaiky zvelaďovania národného života, no čoraz väčší záujem zo strany verejnosti, ale aj médií ukazujú, že nastúpená cesta je správna.

Maroš M. BANČEJ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Naštartuje sa prospešná spolupráca vlasteneckých strán na Slovensku?

Národnári s novým vedením a novým dychom

ŽILINA, BRATISLAVA, NITRA (Roman KALISKÝ-HRONSKÝ) – Novým predsedom Slovenskej národnej strany – ako sme už informoval v SNN 41 – sa stal dovtedajší prvý podpredseda Andrej Danko. Na žilinskom sneme v straníckych voľbách do funkcie predsedu nemal konkurenta. Zvolilo ho 153 zo 156 prítomných delegátov, traja sa zdržali hlasovania. Prvým podpredsedom je Rafael Rafaj, ďalšími dvomi sú Roman Stopka a Milan Frič. Ján Slota, ktorý viedol SNS rekordne dlhý počet rokov, zostal čestným predsedom SNS.

Ján Slota avizoval odchod z predsedníckeho postu už po neúspešných parlamentných voľbách, v ktorých sa SNS so 4,55 percenta nedostala do parlamentu. V septembri J. Slota oznámil, že ho nahradí jeden z dvojice podpredsedov Andrej Danko alebo Rafael Rafaj. „Post predsedu už patrí inej generácii. Nechcem zostarnúť v kresle predsedu. Za týmto stolom vidíte určite budúceho predsedu SNS, ale ja to nie som,“ vyhlásil J. Slota dávnejšie na brífingu v prítomnosti podpredsedov. Viaceré okresné organizácie pred snemom navrhli, aby sa J. Slota stal čestným predsedom strany. Napokon J. Slota zostáva členom predsedníctva

a čestným predsedom strany s poradným hlasom. Ako zdôraznil jeho nástupca A. Danko, J. Slota nebude mať právo veta. „Ani si na to nenáročoval. Neviem, ako táto informácia vznikla,“ povedal A. Danko. Ján Slota sám navrhol právnika Andreja Danku za predsedu, lebo je načase, aby stranu viedli mladí ľudia, ktorí prevezmú štafetu. „SNS nabrala nový vietor, nový dych,“ povedal J. Slota po sneme. Andrej Danko chce osloviť aj mladú generáciu a prezentovať vlastné riešenia hospodárskej krízy na Slovensku. Ako povedal pre SNN, chce na to použiť rôzne, nové komunikačné systémy.

(Viac na 2. strane)

Novým predsedom národnárov sa stal Andrej Danko.

Vidiek vymiera, nedokáže poskytnúť mladým ľuďom základné podmienky na život

Slovensko potrebuje myslieť a konať v slovenskom záujme

BRATISLAVA (Ivan BROŽÍK) – Počet obyvateľov Slovenska žijúcich v mestách sa blíži k šesťdesiatim percentám. Na druhej strane, vidiek sa nerozvíja, stráca obyvateľstvo, demograficky starne, má nižšiu sociálno-ekonomickú úroveň a horšiu technickú aj sociálnu infraštruktúru ako ostatné časti územia. Tieto nožnice sa roztvárajú príliš rýchlo a, žiaľ, nezadržateľne.

Slovenský vidiek pomaly, ale isto vymiera.

Ešte pred necelými tridsiatimi rokmi bol náš vidiek schopný užiť takmer 70 percent obyvateľov Slovenska. Do svojich rodných obcí sa vracali mladí zo štúdií, nachádzali v nich prácu, stavali domy.

V súčasnosti má Slovensko spolu s Českou republikou v porovnaní s inými štátmi Európy najväčší podiel malých a vymierajúcich obcí do 500 obyvateľov. Periférne oblasti sa vyludňujú. Ale nielen tie. Nízka koncentrácia vysokoškolsky vzdelaných ľudí a všeobecne nižšia úroveň kvalifikovanosti, vrátane nízkej počítačovej a jazykovej gramotnosti, sa týka najmä obcí, ktoré sa nachádzajú v oblasti Podunajskej nížiny, Juho-slovenskej kotliny a čiastočne aj Východoslovenskej nížiny. Kto vedel a mohol, odišiel za prácou do

miest či do zahraničia a už sa nevrátil. Dlhodobý úbytok obyvateľstva vo vymierajúcich obciach je najviac zaznamenaný v oblastiach na juhu a severovýchode Slovenska. Takto je ohrozený Prešovský a Banskobystrický kraj. Vo vekovej štruktúre obyvateľstva tam vysoko prevažuje populatívna zložka nad produktívnu a s tým súvisí vyššia úmrtnosť ako pôrodnosť. Vzhľadom na prirodzený úbytok obyvateľov viaceré naše dediny vymierajú doslova pred očami. Ohrozené sú najmä tie do 100 obyvateľov. Najviac obce Šarbov, kde žije 13 ľudí, Belejovce (11), Príkra (10), Havranec (9). Iba 16,7 percenta zo slovenských obcí do 500 obyvateľov má kanalizáciu.

(Viac na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE: Danielu Suchú, riaditeľku Domu MS v Bratislave

• Dom Maticy slovenskej (MS) v Bratislave patrí medzi najagilnejšie organizácie MS na Slovensku. V čom tkvie tajomstvo vášho úspechu?

Ja milujem. Lebo človek, ktorý nemiluje svoju prácu, lepšie by urobil, keby sa posadil k dverám chrámu a milodarmi by si zarábala na chlieb svoj každodenný.

Niektorí hovoria, že Bratislava je viazná k matičnému hnutiu. Nemyslím si to, lebo i keď je hlavným mestom, to ešte neznamená, že by tu Matica nemala svoje opodstatnenie. Matica slovenská patrí všetkým, je pre všetkých Slovákov. Ani oblaky nestoja na jednom mieste, ale pohybujú sa a pokrývajú celú zemeguľu.

• Tohto roku ste zorganizovali celý rad zaujímavých akcií. Ktorá bola podľa vás najvydarenejšia a prečo?

Som žena a Devín – Dovina znamená Deva, a preto sa tam cítim ako doma. Som presvedčená, že Národná slávnosť na Devíne v júni bola najvýznamnejšia a najvydarenejšia. Strelili sa tam matičiarci z celého Slovenska, aby na posvätnom mieste nášho národa vzdali hold sv. Cyrilovi a Metodovi, kráľovi Rasticovi a štúrovcom. Toto je uholný kameň našej národnej kultúry. A práve preto sa tu chceme stretnúť každý rok poslednú aprílovú nedeľu.

• Čím Dom MS v Bratislave na sklonku roka 2012 žije a na akú vašu akciu by ste našich čitateľov pozvali?

Žijeme v radosť, lebo tento rok bol organizáciou UNESCO vyhlásený za Rok Antona Bernoláka. A to je pre náš národ veľkou čťou. A s láskou si pripomíname aj tieto hlboké slová, ktoré Bernolák povedal: „Slováci, toto je slovo moje o reči vašej.“ Písmená pre naše slová nám dal už sv. Cyril a Bernolák sa znovu vracia k slovu. Slovensko sa slovom bráni, slovom bojuje a slovom vchádza do svetovej kultúry. Opäť sa dostávame k Devínu, kde sa 4. novembra všetci stretneme na slávnostnej sv. omši, po ktorej bude odhalená pamätná tabuľa na devínskej fare Antonovi Bernolákovi.

Zhovárať sa Maroš M. BANČEJ
Foto: autor

Našartuje sa prospešná spolupráca vlasteneckých strán na Slovensku? Národnári s novým vedením a aj s novým dychom

(Dokončenie z 1. strany) – Nový predseda SNS sa narodil 12. augusta 1974 v Revúcej. Je ženatý a má dve deti. V rokoch 1988 – 1992 študoval na Gymnáziu Martina Kukučína v Revúcej. Po maturite študoval v rokoch 1992 – 1998 na Právnickej fakulte UK v Bratislave. V roku 1998 začal pracovať ako právnik a od roku 2003 pôsobí ako samostatný advokát s vlastnou kanceláriou v Bratislave. „Budeme kritizovať aj vládnuci Smer, aby našiel odvahu zdaníť bohatých a neožobračoval Slovákov. Treba zdaňovať napríklad obchodné reťazce alebo mobilných operátorov. Tam je zdroj peňazí,“ myslí si A. Danko.

■ SPOLUPRÁCA ČI RIVALITA?

Hoci SNS je najtradičnejšou národnou stranou, ktorá sa spolupodieľala na znovuoživení samostatnosti Slovenska, aj iné politické hnutia a zoskupenia, ktoré hovoria o obrane národných záujmov a vlastenectve, ohlásili nástup na scénu, i keď relatívne nedávno. V Nitre sa v marci 2010 sformovala nová Strana patriotov. Jej

základné politické tézy sú v týchto bodoch: Nebudem cudzincom vo vlastnej zemi; vymožitelnosť práva pre každého; za prácu plácu a nie žobračku; dotácie a daňové úľavy najmä pre domácich podnikateľov; absolútna podpora domácejmu poľnohospodárstvu; školstvo a lekárske ošetrovanie skutočne zadarmo. „Toto všetko sme tu už dávno mali mať. Keby sa nerozkradli miliardy, boli by sme sebestační a nepotrebovali by sme zahraničných investorov, ktorí z nás robia motrokov, teda moderných otrokov,“ tvrdia zakladatelia strany. Ako uviedol pre SNN predseda patriotov František Jašík, spolupráci s národnými stranami sa nebránia. Práve naopak, spolupráca je nevyhnutná, aby opäť tieto zoskupenia neostali pre bránami parlamentu. Patrioti zatiaľ výraznejšie pôsobia v nitrianskom regióne. Chcu byť však celoslovenskou politickou stranou. „V posledných rokoch, a mám silný pocit, že to priamo súvisí s európskou integráciou, zaznieva axioma, že vlastenec = nacionalista = rasista, xenofób atď. My sme patrioti

– záleží nám na štáte, v ktorom sme sa narodili, na mieste, kde žijeme, na ľuďoch, s ktorými žijeme,“ dodal predseda. Podľa pozorovateľov má strana potenciál najmä pre príťažlivý názov.

■ ODMIETAJÚ DIKTÁT

V poslednom období sa na verejnosti hlasnejšie prejavuje aj Ľudová strana Naše Slovensko s predsedom Mariánom Kotlebom. Podľa jej proklamácií je založená na národných a kresťanských tradíciách a hodnotách. Jej hlavným cieľom je navrátiť Slovenskej republike charakter národného, právneho a sociálne spravodlivého štátu založeného na princípoch priamej demokracie a absolútnej slobody myslenia. Staví „slovenské národno-štátne záujmy nad diktát z Bruselu. Ako jediná nekompromisne presadzuje prehodnotenie privatizácie strategických podnikov, vystúpenie z NATO a opätovné zavedenie slovenskej koruny“. Pozorovatelia jej niektorých členov považujú za pravicových radikálov. Aktuálne sa totiž prezentujú kauzou pozemkov v róm-

skej osade, na ktorých sú postavené nelegálne chatrče, M. Kotleba ich získal od pôvodných majiteľov a snaží sa chatrče zo svojich pozemkov odstrániť. Štát mu v tom nepomáha – skôr naopak, čo prebúdzá u slovenskej majoritnej sympatie k tomuto politickému subjektu. V ostatných parlamentných voľbách získali okolo 1,5 percenta hlasov a v župných voľbách dostal M. Kotleba dokonca 15 000 hlasov v župe – čo nie je málo.

Na Slovensku pôsobia ešte ďalšie „mini“ strany s národnou orientáciou, ktoré však nemajú žiaden reálny vplyv. Napríklad Národ a spravodlivosť Anny Belousovej. Ktorá z národne orientovaných strán bude v jednotlivých regiónoch či celoštátne najviac pôsobiť na voľičov s tým, že prejaví silu riešiť reálne problémy Slovákov, ukáže čas a následne výsledky v najbližších voľbách...

Foto: archív

Vidiek vymiera, nedokáže poskytnúť mladým ľuďom základné podmienky na život Slovensko potrebuje viac myslieť a konať v slovenskom záujme

(Dokončenie z 1. strany) – Čo sa týka pripojenia týchto úsadiel na verejný vodovod, najväčšia situácia je v Prešovskom kraji, kde 38 percent z obcí do 500 obyvateľov nemá kvalitnú vodu.

■ INOU CESTOU

Staré členské krajiny Európskej únie sa snažia svoje vidiecke lokality nielen udržať pri živote, ale zároveň ich aj rozvíjať. Najlepším príkladom môže byť vzdialenejšie

Francúzsko, ale stačí sa pozrieť hoci aj do Rakúska či Nemecka. V prvom rade je však nevyhnuté na vidieku aspoň udržať tamjšiu populáciu s predpokladaným zabezpečením plnohodnotného a kvalitného života. Brzdou však sú mimoriadne nízke rozpočty obcí, ktoré nie sú schopné financovať ani len ich základné funkcie. Mnohé zo slovenských dedín preto nemajú ani starostov, inde pracujú na štvrtinové či polovičné úväzky, inak by nebolo ani za čo zabezpečiť osvetlenie.

■ CHÝBA VÍZIA

Z času na čas zaznamenávame pokus o predstavu, ako riešiť budúcnosť „dedín duchov“. Či už je to v podobe nejakej rozvojovej stratégie – jednu pred rokmi poskytila verejnosti Slovenská akadémia vied – alebo ide o opakovanie navonok frázy o vidieckom turizme.

Z neho obce môžu profitovať naozaj okamžite, treba však dobudovať technické vybavenie a zlepšiť služby. Tiež by sa malo zmeniť zmýšľanie samotných obyvateľov obcí, čo ide veľmi ťažko. Musia sa naučiť prijať turistu a nevnímať ho ako cudzieho. Návštevník je spokojný iba tam, kde ho vedia prijať do svojho spoločenstva, aj keď iba na krátky čas, len tak sa rád vráti a privedie aj svojich známych. Ak, pravda, sa má ako vrátiť. Doprava do malých obcí je ďalším obrovským problémom. Rušia sa tradičné železničné spojenia, autobusové spoje rednú. To už je však iná, nemenej závažná otázka.

■ NEVYUŽITÝ POTENCIÁL

Slovensko potrebuje viac myslieť a konať v slovenskom záujme. Úplné produkčné využitie slovenskej pôdohospodárskej krajiny ako príspevok ku globálnemu nárastu

dopytu po potravinách a najmä ako možnosť zabezpečenia potravinovej sebestačnosti Slovenska je takýmto našim záujmom. V uplynulých rokoch, zdá sa, akoby sme naň rezignovali. Ďalším je ochrana pôdy na vidieku. Keď v Dánsku nebolo možné pred rozšírením Únie kupovať pôdu cudzincami, nie je to tam možné ani dnes. Nemci napríklad zaviedli princíp reciprocity, čo v praxi znamená, že keď Dáni neumožňujú Nemcom kupovať pôdu, ani Nemci neumožňujú kupovať pôdu v Nemecku Dánom. Ale chudobné nové členské štáty, vrátane Slovenska, majú bez akýchkoľvek bariér otvoriť svoj trh s pôdou bohatým záujemcom v starých členských štátoch Únie za niekoľko násobne nižšie ceny. Potom sa už o slovenskom vidieku nebude dať vôbec ani len hovoriť.

Foto: Emil SEMANCO

To nie je obrázok zo skanzenu, ale súčasnosť v Krajnom Čiernom.

VŠIMLI SME SI

Visíme na chvoste

Z času na čas sa v médiách bez väčšieho záujmu verejnosti a ohlasu spoločnosti objaví informácia o nejakom významnom úspechu našich vedcov. Klobúk dolu, niekedy sú to fakt frajeri! Závisí to však – väčšinou – od zápalu a až od fanatickej obetavosti jednotlivcov. Slovenská republika sa prepadáva v dôležitých ukazovateľoch týkajúcich sa tzv. vzdelanostnej ekonomiky. Najhoršie sme na tom v oblasti investícií do výskumu, vývoja a vzdelávania.

„V súčasnosti Slovensko zaostáva v kľúčových ukazovateľoch rozvoja vedomostnej ekonomiky nielen za najvyššieho krajínami Európskej únie, ale aj za krajinami V4,“ konštatuje Správa o stave výskumu a vývoja na Slovensku a jeho porovnanie so zahraničím za roky 2006 až 2010. Podľa publikovaných údajov patrí Slovensko medzi krajiny s najnižšími investíciami do výskumu, vývoja a vzdelávania. Slovensko má tiež mimoriadne nízky aj citačný index, ktorý hovorí o podiele priemerného počtu citácií danej krajiny k priemernému počtu citácií svetovej databázy. Kým na Slovensku je tento index 62 percent, v Dánsku je to 134 percent, v Holandsku 131, v USA 126 a vo Veľ-

kej Británii 124 percent. Ukazovateľ relatívneho počtu vedeckých odborných publikácií dosiahol u nás v rokoch 2006 – 2010 hodnotu 0,47. V Dánsku je to 1,86. Okrem toho v roku 2010 Úrad priemyselného vlastníctva SR udelil o takmer 180 patentov menej ako rok predtým. Alarmujúce tiež je, že na základe nových údajov OECD sa učiteľia vo svete v rokoch 2009 a 2010 platom priblížili ostatným pracovníkom s vysokoškolským vzdelaním, kým slovenskí učiteľia skôr stagnovali. Nárast pomeru platu učiteľov na stredných školách k príjmom pracovníkov s vysokoškolským vzdelaním bol v krajinách OECD medzi rokmi 2009 a 2010 približne 4,6 percenta. Na Slovensku tento nárast predstavuje iba 0,9 percenta, čo je významne pod priemerným rastom v krajinách OECD.

Ján ČERNÝ

Reportáž spod šibenice zneužila ideológia komunizmu aj jej odporcovia Skutočný Július Fučík bol iný

„Sme svedkami rehabilitácie uskutočnenej so skúsenosťou dvadsaťročnej demokracie azda s novým, nie už tak ideologicky zahmleným pohľadom. Chcelo to svoj čas,“ tvrdí verejne literárny historik Michal Jareš v súvislosti s obrazom Júliusa Fučíka tak, ako ho odkryli zverejnené kompletne záznamy nacistických výsluchov.

Ak ktosi nie je literárny analfabet a programový ignorant histórie, určite sa stretol s Reportážou spod šibenice. Skôr narodení vedia aj o tom, ako tento text skompilovaný z väzenských motákov využíla komunistická propaganda, aby z predvojnového novinára J. Fučíka vytvorila vzor straníckej oddanosti. Rovnako falošne však vyznieva aj výsmech na adresu tejto vojnovéj obete zo strany novodobých porevolučných propagandistov. Našťastie, história na neho nezabudla. Na verejnosť sa dostal zborník príspevkov a štúdií z vedeckej konferencie venovanej tomuto antifasistovi. Napriek všetkým za a proti bol J. Fučík nespochybniteľnou kultúrnou osobnosťou prvej polovice 20. storočia, výrazným novinárom a hrdinom protihitlerovského odboja. Tento-

raz vedci, nie politici a „politruccii“ skúmali aj slávnú Reportáž, psanou na oprátke, jej pravosť a najmä to, či a prečo sa Fučík v čase svojho väznenia rozhodol vypovedať na gestape. Teraz je jasné,

ČO INÍ NEPÍŠU

že „išlo o Fučíkovu stratégiu hrať s vyšetrovateľmi ‚vysokú hru‘ – teda účelovo vypovedať a hovoriť len o veciach a udalostiach, ktoré

mohli byť ‚neškodné‘ pre účastníkov odboja. Táto ‚hra‘ bola zámeraná a Fučík svojim vynaliezavým taktizovaním a manévromi dosiahol určité úspechy“, konštatuje literárny historik Michal Jareš. Nacistický vyšetrovací protokol, ktorý je teraz vďaka novej publikácii konečne v plnej šírke predstavený čitateľom, môžeme chápať ako doplnenie jeho Reportáže.

Ivan BROŽÍK
Foto: lidovky.cz

Július Fučík

Arogancia držiteľov patentu na pravdu

Roman MICHELKO

Už sme si od našich pravicových extrémistov – jediných držiteľov pravdy – zvykli na všeličo, ale akcia organizácie Menej štátu... viac slobody posunula hranice o ďalší a poriadny kus. Ich snaha cenzurovať verejnoprávnu RTVS ukazuje, že rast ich arogancie je priamoúmerný ich bezvýznamnosti a nekonečnému narcizmu. Nedávno verejnoprávna RTVS, resp. jej televízna časť, uviedla na STV 2 dokument známeho amerického dokumentaristu Michaela Moora – SICKO. Iste, možno vyslovovať výhrady s tvorbou tohto odvážneho amerického filmára. Michael Moore už dlhé roky pôsobí na prostoduchých amerických republikánskych voličov ako červené súkno na býka.

Michael Moore si za vyše dvadsať rokov svojej činnosti získal meno hádam najodvážnejšieho filmára – svedomia Ameriky, ktorý bez zábran a s obrovskou odvahou ukazuje odvrátenú tvár svojej vlasti. Svoju filmovú kariéru začal v roku 1987 filmom Roger a ja. Tento dokument opisoval situáciu v Michaelovom rodnom meste Flint po zatvorení továrne General Motors. Automobilka dávala prácu 30 000 ľuďom, ktorí sa po jej premiestnení do lacnejšieho Mexika ocitli na dlažbe. Moore sa snažil stretnúť s Rogerom Smithom – prezidentom GM, čo sa mu napriek veľkej snahe nepodarilo. Veľký úspech mal aj jeho film Masaker na Columbine High School, nazvaný podľa školy, na ktorej sa odohral

najväčší masaker práve vďaka voľnej držbe zbraní. Moore si kladie otázku, prečo je v USA každoročne strelnými zbraňami zabitých 10 000 ľudí, pričom v Kanade je to len sto ľudí. Asi

KOMENTÁR

najznámejším filmom Michale Moora je Fahrenheit 9/11, v ktorom sa zaoberá príčinami útokov z 11. septembra 2001, pričom tému postihuje v širokom kontexte celého problému. Analyzuje prvý rok pôsobenia prezidenta G.W. Busha od jeho pochybného zvolenia, cez jeho evidentnú neschopnosť viesť krajinu, ako je USA, až po kontroverznú vojnu s terorizmom.

Už spomenutý film SICKO

v ohyzdnej nahote, kriticky a často aj uštipačne ukazuje, v akom stave sa nachádza americké zdravotníctvo a dáva ho do protikladu s kanadským či európskym – britským, resp. francúzskym modelom. Iste, Moorovi nemožno nepriznať istú mieru provokácie. Hyení charakter amerického zdravotného systému ilustruje na jeho najobľúbenejších obetiach. Najpriekrejšie to vidieť, keď záchranári z Dvojčiek po niekoľkých rokoch trpia ťažkými zdravotnými ťažkosťami a vláda ich cynicky ponecháva svojmu osudu. Preto sa s obetami takéhoto systému vydáva na neslávne známu väznicu Guantanamo, kde sa pre hrdinov záchranných prác dožaduje aspoň takej miery zdravotnej starostlivosti, aká je poskytovaná údajným teroristom. Keď tam nepochodí, ide s postihnutými na Kubu, kde im kubánska vláda veľkoryso poskytne zdravotnú starostlivosť na vysokej úrovni.

Práve táto Moorova frčka do nosa rozpálila do biela našich ochrancov „pravicových cností“.

V svojom vyhlásení sa naši pravicoví demagógovia neuspokojujú len s cenzúrou, ale žiadajú, aby „prípadné pokuty boli zosobnené priamo zodpovedným, ktorí o programe rozhodujú, eventuálne vedeniu a nie organizácii ako takej“. Je jasné, že pri nepríjemnej pravde sa idú títo pravicoví ideológovia rozliať na kolo-maž. Ich deviantné reakcie nás však nemusia zaujímať. Problém je v tom, že táto podarená čeliadka si za predchádzajúcich pravicových vlád zvykla kádrovať a kráľovať kohokoľvek, kto si dovolil mať iný názor. Je asi najvyšší čas jasne povedať, že časy, keď extrémisti určovali hranice spoločenského diskurzu, sú definitívne preč a verím, že sa tak skoro čas ich skazonosného pôsobenia nevráti.

Michael Moore je kvalitný a odvážny filmár. Natočil, a dúfam, že ešte aj natočí mnoho zaujímavých filmov. Ak pre nič iné, tak aspoň preto, aby sa arogantní obmedzenci znova nestali jedinými držiteľmi pravdy na Slovensku.

Živorenie na hranici chudoby

Ivan BROŽÍK

Definovať chudobu je takmer nemožné. Hoci na svete žije vyše miliarda ľudí, ktorí musia vyžiť zo sumy rovnajúcej sa jednému doláru na deň, nedá sa tvrdiť, že vyše miliarda ľudí na svete žije v chudobe. Naopak, veľmi chudobný život môže mať podnikateľ vlastníci sedem miliárd eur, sedem manželiek, v garáži niekoľko royciov a ferrari a ešte viac detí. Pripusťme však, že ekonomická chudoba môže nastávať práve vtedy, ak si nedokážeme zabezpečiť dostatok obvyklých rozumných životných potrieb. Hoci, aj kultúra je pre mnohých opodstatnenou životnou potrebou. Potom by však na Slovensku žilo naozaj neúnosné množstvo chudobných. Veď kto si dnes môže dovoliť z vlastného financovať náv-

števu divadla, koncertu či nákup kníh?

Uspokojme sa teda s veľmi ohraničeným vnímaním chudoby na základe výšky príjmov u nás. A nazrime do chudobných pome-

POZNÁMKA

rov zvyškov našej strednej vrstvy, ktorú obvykle považujeme za najmasovejšieho konzumenta v spoločnosti. Vynecháme marginalizované skupiny a nezamestnaných, o problémoch ktorých sa, žiaľ, viac hovorí a píše, ako skutočne efektívne rozhoduje.

Maloobchodné tržby kontinuálne klesajú. Inak povedané, tí ktorí zarábajú peniaze, ich majú v reálnej podobe čoraz menej.

Stúpa počet pôžičiek a schopnosť splácať ich. Čoraz častejšie exekúcie likvidujú zvyšky ľudských snov o normálnom bytí a slušnom žítí. Je smutné, že trend sa od januára budúceho roka ešte zhorší – nebudú trinásť platy, mzdy tak isto neporastú ani len nominálne. Podnikatelia totiž už teraz tvrdia, že „nejako musia vykryť zvýšenú odvodovú daňovú povinnosť“. Teda hovoria, že zvýšené odvody za nich zaplatí najmä práve zarábajúca, alebo – ešte lepšie – už iba ako-tak zarábajúca stredná vrstva. Analytici varujú, že „zaostáva domáci dopyt, ktorý by potiahol domácu ekonomiku“, ale zabúdajú akosi konštatovať, že domáci dopyt už nemá schopnosť ani sily čokoľvek „potiahnuť“.

Podľa zistení Štatistického úradu SR je vyše 6 percent pracujúcich ohrozených chudobou. Dôchodcovia hádam prepáčia, ak ich vynecháme zo štatistík, ale pripomeňme, že percento chudoby v ich sociálnom okruhu je ešte oveľa vyššie. Keď už sme pri štatistike, oficiálne sme chudobní až vtedy, keď dosiahneme štátom určenú príjmovú hranicu 315 eur. Lenže na nej sa nachádza už takmer každý ôsmy obyvateľ Slovenska – nateraz ešte „zarábajúci“ v čistom 337 eur. Na upokojenie možno konštatovať, že takáto štatistika sa zhoršuje aj v celoeurópskom kontexte.

Naopak, na nasrdenie uvedme, ako ten „celoeurópsky kontext“ v skutočnosti vyzerá. Už len z obmedzeného počtu krajín V-4, teda s istým nadhľadom krajín bývalého východného bloku, práve na Slovensku živorí najvyššie percento obyvateľov na hranici chudoby. Ozaj, v Rakúsku táto hranica predstavuje sumu 951 eur. Asi to bude tým, že tam štát uznáva občanom iné obvyklé životné potreby ako u nás.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

AKO BOLO, ČO BOLO

Pred pár týždňami zorganizoval môj priateľ Štefan Volf-Slameňák pri Novej Bani spomienku na 150. výročie narodenia jedného zo svojich predkov vzdelanca Štefana Wolfa-Kňazolúckeho a na 110. výročie návštevy spisovateľa Jaroslava Haška. Novobanský „štálan“, ako tu hovoria kopaničiariom alebo laznikom, kameňár a autor niekoľkých knížiek, si dal tú robotu, že zrekonštruoval a verejnosti sprístupnil komôrku, v ktorej Hašek prespal. Časom by tu mohlo vzniknúť svojrázne Haškovo múzeum, kde by sa návštevníci dozvedeli aj o tom, že najprekladanejší český spisovateľ začiatkom dvadsiateho storočia trikrát precestoval Slovensko.

Počas prvej cesty sa Hašek zúčastnil na slávnosti Živeny v Turčianskom Svätom Martine a pri ďalších prešiel Vysoké Tatry, Liptovský Mikuláš, Oravu, Ružomberok, Zvolen, Pukanec, Bojnú, Beckov, Čachtice, Nové Mesto nad Váhom, Myja-

vu, Brezno, Rimavskú Sobotu, Rožňavu, Spišské Podhradie, Poprad, Dobšínú, Banskú Štiavnicu, Novú Baňu a spoznal aj ďalšie miesta. Z týchto ciest napísal viacero skvelých humoresiek.

V čase, keď ešte v STV existovala normálna Hlavná redakcia zábavných progra-

sopisu Ženský obzor. Reagoval v nej na masakru, ktorú spáchali maďarskí žandári 27. októbra 1907, keď pri vysviacke kostola v Černovej povraždili pätnásť ľudí. Na zločinný postup buda-peštianskej štátnej moci ostro reagovalo i zahraničie. Jaroslav Hašek vtedy napísal: „Dříve jsme se o tento národ nesta-

Ale na druhé straně jsme říkali: „Slovákům je třeba inteligence.“ Sloveňští inteligenti v Praze při této morální podpoře málem zmírali hlady. Pak přišel norský básník a zastal se otevřeným listem Slováků proti potomkům Kumánů a Hunů. Všeobecná radost v Čechách. Ten ukázal Maďarům. Projev Björnsonov stál

projev bratrské lásky. A konečně jsme dospěli tak daleko, že čtouce noviny divili jsme se, že už dlouho Maďari nezavřeli žádné slovenské vlastence. Konečně přišla Černová. Na dva roky odsouzený farář Andrej Hlinka uspořádal u nás přednáškové turné. V jeho rodišti se stala mnohonásobná vražda. Mluvil věčně o utrpení Slováků. Pro většinu z nás to byli neznámé věci. Vypřáhli jsme koně z kočáru a za nadšeného zpěvu písní a provolávání slávy Slováků odvezli jej do jeho hotelu. Co všechno neudělala Černová. Případá mi, že už nejsme tím holubičím národem, že nás pohne jen prolitá krev. Stříkla také na nás.“

Ani jeden český spisovatel tak výstižne nezareagoval nejen na černovskú masakru, ale aj na farizejský vzťah časti českej spoločnosti k Slovákom. Nuž nečudujte sa, že črtu Černová väčšina Haškových životopiscov ignoruje. Len tak mimochodom: v septembri sme si pripomenuli 148. výročie narodenia otca národa Andreja Hlinku.

Krv z Černovej vystrekla až za Moravu...

Peter VALO

mov, sme podľa Haškových humoresiek zo Slovenska spolu s Lubom Stančekom napísali scenáre pre tri televízne filmy. V seriáli chceme pokračovať. Stálo by to za to, lebo s Haškom bola vždy sranda. Málokto vie, že v roku 1908 napísal Hašek o Slovensku aj nehumoristickú črtu, ktorú pod titulom Černová uverejnil v druhom čísle ča-

rali, tu a tam si po hospodách zapeli slovenské písně..., dámy zatoužili po slovenských výšivkách. Ve školách pripočítavali Slováky k Čechům. Jest to dobré, když je národa najednou o tři miliony víc... při všech těch projevech se stávalo, že Československá jednota, spolek mající za účel podporovat studující Slováky v Praze, bídně živořil.

za telegram, kterým studentstvo vyslovilo své sympatie norskému zastánci našich bratří. Tím telegramem Slováci aspoň opět uvěřili, že Češi to s nimi myslí upřímně. Slováci totiž přestávali po mnohém sklamání věřit v bratrskou lásku. Jeden náš poslanec jezdil do Pešti na konference s jejich utlačovateli a to je přece trochu divný

Český prezident V. Klaus hovorí o urýchlenej potrebe obnoviť štátnu suverenitu Eurovlak vezie cestujúcich, ale strojvodcovia nevedia kam

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Pasivita vo vzťahu k Bruselu, nedostatok vlastných politických riešení a dlhodobých vízií, sústredenie sa iba na hasenie toho, čo už horí. To všetko považuje prezident Českej republiky Václav Klaus za priame ohrozenie suverenity národných štátov, členov Únie. „Bolo pre mňa skutočne veľmi depresívne vidieť, koľko vrcholných talianskych politikov vyjadriť presvedčenie, že je nutné kompetencie presunúť z Talianska do Bruselu z jedného dôvodu: pasívne prijímajú, že sami nie sú schopní robiť racionálne rozhodnutia,“ povedala hlava štátu našich susedov po návšteve Talianska.

Prezident Václav Klaus je vďaka svojim ojedinelým politickým názorom, respektíve ich prezentovaniu na verejnosti bez akýchkoľvek zábran, takmer izolovaný od inak navonok komunikujúceho euroklubu predstaviteľov členských štátov Únie.

■ FEDERÁCIA VERZUS SUVERENITA

„Musíme sa zamyslieť nad tým, ako obnoviť našu štátnu suverenitu. V rámci federácie je niečo také nemožné. Európska únia by sa mala uberať opačným smerom,“ varuje Václav Klaus. Podľa jeho názoru sa z Európskej únie stáva superštát kvôli pokrytým politikom, ktorí sa vzdávajú demokratických princípov. Nové snahy o federalizáciu EÚ, ktorá by mala mať svoju hlavu štátu

a armádu (ale aj spoločný rezort financií), označil Václav Klaus za „konečnú fázu“ zániku demokracie a národného štátu. Reagoval tak na septembrové vyhlásenie predsedu Európskej komisie Josého Manuela Barrosa, ktorý oznámil, že v roku 2014 zverejní návrhy na federalizáciu (zatiaľ) dvadsaťsedmičky. „Nebojte sa slova federalizácia,“ povedal Barroso. Na doplnenie, len nedávno sa na podnet Nemecka v Bruseli diskutovalo aj o priamo volenom európskom prezidentovi.

■ HORŠIA A ZLÁ CESTA

Iba to vraj má na výber súčasná Únia. Tvrdí to dánsky ekonóm Steen Jakobsen. Pre denník Pravda okrem iného povedal: „Politici tvrdia, že momentálne sú pre Eu-

rópu len dve cesty – federalizácia alebo rozpad. Je tu viac alternatív, nielen tie dve, skôr obe súčasne. Teda čiastočný rozpad – Grécko odíde a následne sa zvýši federalizácia. Pád Grécka je hotová vec, rovnako ako Španielska, ale politici si budú chcieť kúpiť ďalší čas. Merkelová teraz hovorí o tom, že „stretnutie kardinálov“, ktoré by mohlo mať vplyv na súčasnú podobu Zmluvy o Európskej únii, by sa mohlo uskutočniť v decembri. Problém však zostáva stále rovnaký: čas sa kráti. Federalizácia okrem iného znamená to, že my všetci budeme platiť viac za dlhy a výdavky južnej Európy, že bude jeden spoločný minister financií a pravdepodobne veľmi malý rast v severnej Európe.“

■ SCENÁR JE UŽ NAPÍSANÝ

Hľadá sa iba režisér a pár hercov – ochotníkov. Lídri dvoch rôznych politických frakcií v Európskom parlamente Guy Verhofstadt a Daniel Cohn-Bendit vo svojej knihe poňatej ako politický manifest najnovšie vyzvali na skutočnú federalizáciu Európy. Iba tento krok podľa nich zaručí východisko starého kontinentu zo súčasnej ekonomickej a dlhovej krízy. Kniha s názvom Povstaň Európa! pripomína nemohúcnosť pretrvávajúcej Európskej únie vo svojej súčasnej podobe a neschopnosť lídrov nájsť tie správne riešenia na východisko z finančnej a dlhovej krízy,

ktorá Európanov trápi už od roku 2008. Podľa jej autorov sa správne východisko nepodarilo nájsť aj napriek dvadsiatke summitov lídrov EÚ, zameraných na problematiku krízy.

„Je nemožné pokračovať týmto tempom. Kríza, ktorú prežívame, nie je ekonomicou krízou. Ide skôr o krízu politickú s jej dôsledkami pre ekonomiku. Skutočným problémom je to, že štáty nechcú odovzdať viac právomocí Európe,“ konštatuje Verhofstadt v tejto publikácii.

■ SPORNÉ REAKCIE

Odpoveďou na krízu je podľa názoru niektorých europoslancov nie menej, ale naopak viac Európy. To by malo vyústiť do vytvorenia skutočnej európskej vlády, spoločnej armády a spoločného rámca sociálnej bezpečnosti. Občania EÚ by mali používať jednotný európsky pas a byť podriadení jednotnému európskemu rozpočtu. Tu niekde už je priestor, ale aj najvyšší čas zamyslieť sa nad výrokmi prezidenta Českej republiky Václava Klauza. A žiadať aj vyjadrenia od predstaviteľov nášho štátu. Veď existencia Slovenska, jeho štátna suverenita, nie je o nič menej ohrozená ako suverenita susedného Česka. A že na to poukazuje nejaký „vyšinutý“ Klaus? To je iba mylný dojem. Česká hlava štátu má totiž bohaté skúsenosti s prognostikou.

Nikdy v minulosti neboli návštevy vrcholných zahraničných politikov na Slovensku také intenzívne ako v ostatnom období. Premiér Robert Fico sa v tomto zmysle stáva opakom zakladateľa štátu Vladimíra Mečiara. Ten čelil nevidanej hystérii médií, ktoré ho obviňovali z toho, že vedie Slovensko do izolácie, že sa s ním nikto nechce stretnúť...

Daň za demokraciu

Je pravda, že Mečiar tvrdo odmietal privatizovať strategické podniky, čo mu najviac dali pocítiť Nemci, uchádzajúci sa o slovenský hospodársky priestor. Na pomoc cudzím záujmom prišli mimovládne organizácie etablované sa s cudzou finančnou pomocou. Po rokoch vlády jednej strany pôsobili heslá o demokracii na občanov zvlášť príťažlivo. Mladí novinári vyšškolení v zámorí sa neohrozene púšťali do boja o demokraciu. Kto by bol upodozrievaný Západ, že mu ide len o zisky z nových trhov?

Aj slovenskí politici získavali konkrétnu skúsenosť so západnou demokraciou počas početných návštev parlamentov v hlavných európskych mestách. Videli zápas domácich politikov o európsku integračnú myšlienku, ktorý najmä vo Veľkej Británii prekonával silnú bariéru euroskeptikov. Dokonca slovenskí poslanci dostali v Londýne lekciu o tyranii väčšiny, čo tamojší poslanci považovali za samozrejmu súčasť demokracie. „Hovorím iba anglicky a keď sa hlasuje o Škótoch, Walesanoch a Íroch nikdy nie som v parlamente,“ sebavedome vyhlásil jeden z poslancov pred zákonodarcami zo Slovenska. Menšiny, ako nazval národy Spojeného kráľovstva, neboli pre tohto Angličana zaujímavé.

Čo s takouto skúsenosťou mali robiť slovenskí politici? Tyrania väčšiny, hoci ju nevymysleli Angličania, rovnako ako demokraciu, pochádza z antického Grécka. No v čase nastolovania zmeny režimu sa o obsahu demokracie vôbec nedala viesť diskusia. A nerobí sa tak dodnes, aj keď Slovensko už nepredstavuje cieľovú krajinu záujemcov o tučné zisky. Takmer všetko sme predali. Dokonca Dzurindova vláda sa tak ponáhľala privatizovať, že porušovala zákon o privatizácii a jednoducho predávala – aj štátny podnik cudziemu štátnemu podniku. A predajcovia slovenského bohatstva sedia dodnes v parlamente a o. i. poučujú národ, ako je nevyhnutné pchať peniaze do vreciek súkromným spoločnostiam, ktoré v ďalekej budúcnosti zabezpečia Slovákom bezstarostný život na úrovni švajčiarskych dôchodcov.

Dnes, keď už takmer nič nemáme a zrejme ani nemáme vôľu s tým niečo urobiť, chodia sem cudzí politici skladať hold národu, ktorý napriek vlastnej chudobe je ešte ochotný pomáhať iným. Vraj slovenský národ sa zaslúži veľký rešpekt európskych inštitúcií, lebo v záujme zachovania eura podal historický výkon, keď bol solidárny aj s krajinami, v ktorých je príjem na hlavu vyšší ako na Slovensku. Ak euroval pohltí i eurofondy, Slovákom zostane už len demokracia.

Eva ZELENAYOVÁ

Problémom slovenského zdravotníctva je aj bezbrehá chamtivosť po moci a peniazoch Terajší model fungovania medicínskeho rezortu je neutržateľný

Oto BALOGH – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Úvahy ministerstva zdravotníctva o zavedení systému jednej zdravotnej poisťovne (ZP) od januára 2014 odštartovali kolotoč diskusií o potrebe (ne)zachovania viacerých zdravotných poisťovní. Slovenské zdravotníctvo stojí na rázcestí a aj keď sa názory na to, akou cestou pôjde, ďalej rôznia, jeho súčasný stav dáva tušiť, že terajší model je neutržateľný.

Problémy sa kopili roky a nevyriešili ich ani tzv. reformné opatrenia doterajších vlád, ktoré do rezortu nalieli miliardy eur. V roku 2002 prišlo na rad oddĺženie poskytovateľov zdravotnej starostlivosti cez spoločnosť Veriteľ. Po ňom bol zavedený pluralitný systém zdravotného poistenia, od roku 2004 dokonca s možnosťou vytvárať zisk v zdravotných poisťovniach (ZP), neskôr došlo aj na liberalizáciu trhu s liekmi.

■ O ČOM SA MLČÍ

A dnes zisťujeme, že slovenské zdravotníctvo sa nepohlo ani o krok dopredu. Diskusia o problémoch zdravotníctva sa dnes zúžila na jedinú tému – potrebuje Slovensko jednu či viacero ZP? A to napriek tomu, že rezort zápasí s oveľa vážnejšími problémami. Dodnes napríklad nie je zadenovaný katalóg zdravotníckych výkonov a ich úhrad, hoci jeho zavedenie sľuboval ešte minister R. Zajac (ANO). Nedokončený zostal aj projekt diagnosticky podobných skupín ochorení a s ním súvisiace uhrádzanie zdravotnej starostlivosti u rôznych poskytovateľov. Jedným z kľúčových problémov rezortu je dodnes problém liekovej politiky a v jej rámci nárast doplatkov za lieky, ktoré robia zdravotnú starostlivosť nedostupnou pre veľkú skupinu občanov.

■ O ČOM SA HOVORÍ

Odporcovia systému jednej ZP sice hovoria, že problémom zdravotníctva nie je počet ZP a že ho vymyslela táto vláda, ale napriek tomu zatrubili do útoku. A že to nie je útok náhodný, svedčia udalosti z nedávneho obdobia. Na jeho začiatku bola kampaň „Nie som ovca – viem si vybrať sám“, organizovaná holandským akcionárom ZP Union. Po nej prišiel prieskum agentúry TNS, ktorý si objednalo Združenie zdravotných poisťovní (členmi sú súkromné ZP Dôvera a Union). Podľa jeho výsledkov 81 percent z tisíc opýtaných respondentov nesúhlasí so zavedením jednej ZP. Ostatnou aktivitou, ktorá má potvrdiť všeobecný nesúhlas

AKTUÁLNE

s unitárnym systémom zdravotného poistenia, je zbieranie podpisov pod tzv. hromadnú pripomienku adresovanú ministerstvu zdravotníctva. S iniciatívou vyšlo občianske združenie Health Policy Institute (HPI), ku ktorému sa pridali tzv. nezávislí analytici z mimovládnej neziskovej organizácie INEKO, z think – tanku INESS, z Fóra nezávislých názorov založeného lekármi, ktoré má byť „protiváhou voči každodenne prítomnému biznisu v medicíne“. Konzervatívneho inštitútu (KI) M. R. Štefánika a z M.E.S.A 10. Títo všetci svorne kritizujú projekt jednej ZP, keďže nedáva odpoveď na otázku, prečo by malo byť

Keďže nie som baran, na kampaň Nie som ovca nenaletím.

Slovensko touto cestou. „Bude to lepšie pre pacientov, budú kratšie čakacie lehoty, budú vyššie mzdy pre sestry, budú vyššie mzdy pre lekárov, bude sa menej kraďnúť, bude nižšia korupcia?“ pýtal sa na prezentácii vyzbieraných 1 088 podpisov jeden z zakladateľov HPI.

■ KAŽDÁ LÍŠKA...

„Ludová múdrosť“ vraví, že každá líška svoj chvost chváli. V prípade „nezávislých“ analytikov to platí dvojnásobne. Všetci sú totiž na výplatnej listine finančnej skupiny, vlastniacej jednu zo súkromných ZP. INEKO od finanční-

kov získal v ostatných piatich rokoch 90 tisíc eur, KI 98 tisíc eur, HPI 5 tisíc, INESS výšku donorského príspevku nezverejnil. Vo väčšine prípadov pretiekli peniaze do spomínaných organizácií cez ZP ovládanú finančnou skupinou. Bez zaujímavosti nie je ani fakt, že HPI v roku 2006 za ministrovania R. Zajaca dostala od ministerstva zdravotníctva vyše 28 tisíc eur. Všetci výkonní šéfovia spomínaných združení však tvrdia, že sú od svojich donorov nezávislí, čo musí byť určite pravda, keďže hovorca finančnej skupiny potvrdil, že „podporujeme neziskové organizácie, ktoré majú blízko k filozofii slobodného trhu“.

Čo vlastne v Bratislave povedal predseda Európskeho parlamentu Martin Schulz Paškov úspešný bruselský a európsky ťah Saganom

Dušan D. KERNÝ – Marián KŇAŽKO – Foto: Marián KŇAŽKO

Od volieb po prvý raz došlo na Slovensku k nezvyčajnej polemike – Úrad vlády SR sa ohradil proti tendenčnosti jedného denníka. Úrad vlády hovoril o zavádzaní, klamstve. Takéto razantné stanovisko sme predtým nečítali, bolo prvé. Vo vyhlásení sa o. i. hovorí: „Úrad vlády SR mlčal, keď si mienkotvorný denník SME na rozdiel od ostatných médií prakticky vôbec nevšimol prijatie predsedu vlády Roberta Fica u spolkovkej kancelárky Angely Merkelovej či stretnutie s prezidentom Françoisom Hollandeom vo Francúzsku. Ignoroval návštevu predsedu Európskeho parlamentu Martina Schulza na Slovensku...“

Úrad vlády SR to považuje za tendenčnú nadpracu v prospech opozície. Nie je však úlohou iných novín rozsudzovať – ale možno sa nezaujate pozrieť na scénu. Ako vyzerala návšteva predsedu Európskeho parlamentu Martina Schulza?

■ DOBRÝ ŤAH

Nebol to zlý ťah. Uskutočnil sa niekoľko týždňov pred schôdzkou predstaviteľov pätnástich štátov v Bratislave, tí prišli na výzvu slovenskej vlády, jej predsedu. Požadovali od Bruselu to hlavné – nekrátiť „naše“ peniaze v únievom rozpočte do roku 2020. Martin Schulz vyhlásil, že Slovensko, ktoré podporuje euroval a v rámci neho aj štáty, ktorých obyvatelia majú vyššie príjmy, nemôže obísť naprázdno. Keď Martin Schulz so sebe vlastnou rečníckou energiou usadil pred rokmi vtedajšieho predsedu talianskej vlády Berlusconiho, našlo to masívny ohlas v médiách na Slovensku. Prečo nie teraz, keď sme ho mali doma a nešetril na našu adresu uznaním? Predseda EP Schulz je razantný presadzovateľ väčšej delby moci – v Bratislave priamo odmietol, aby o návrhu nášho rozpočtu rozhodovali úradníci Európskej komisie bez toho, aby hlavné slovo nemali predstavitelia parlamentu. To tu nikto nikdy takto nepovedal.

■ TERAZ SKUTKY

Martin Schulz je práve ten, ktorý odmieta, aby sme teraz v kríze, keď treba činy, iba nariekali nad všetkým tým, čo sa pokazilo v Únii a zavedením spoločnej meny euro. Treba konať teraz, je Schulzovo heslo. Následné bratislavské stretnutie by sa bez záväzku plnej podpory Slovensku a jeho nárokom na rozpočet Únie v takom rozsahu – pätnásť štátov – zrejme nekonalo. Martin Schulz na Hradnom vrchu vyhlásil, že je rád na pôde „Národnej rady Slovenskej republiky, ktorej predchodkyňa bola založená pred 164 rokmi, v septembri 1848. V Európe

máme za sebou dlhú, dôstojnú tradíciu parlamentnej demokracie. Táto snemovňa je súčasťou tejto tradície“. Je to zrejme oslovenie všetkých, ktorí si neuvedomujú alebo nechcú poznať korene slovenskej parlamentnej tradície. Alebo ju chcú popierať. Ani nadšenie nad výkonmi Sagana v svetovej cyklistike nebolo zdvorilosťou – bolo aj uznaním predsedovi NR SR P. Paškovi. Ten totiž ako prvý usporiadal cyklistické preteky do Hradného kopca s účasťou Petra Sagana, a tak túto jeseň vytvoril novú tradíciu hlavného mesta Slovenska.

Svätopluk vítal európskych politikov.

Mali sme tu teda politika, ktorý sa odlišuje od materskej nemeckej SPD. Je za skončenie doterajšieho pumpovania do Grécka a východisko vidí v tom, aby sa v Grécku vytvorila osobitná hospodárska zóna. Ale aj za to, aby sa v eurozóne, keď na to príde čas, vytvorila politická únia.

■ EURÓPSKA 15 NA HRADE

Socha kráľa Svätopluka, o ktorej zachovanie na dominantnom mieste Bratislavského hradu bojovalo množstvo matičiarov z celého Slovenska, bola začiatkom októbra tichým svedkom príchodu predsedov vlád z 15 krajín Európskej únie a Chorvátska. Na Bratislavskom hrade sa uskutočnil summit Priateľov politiky súdržnosti, ktorý svojou účasťou podporili aj predseda Európskej komisie José Manuel Barroso spolu s predsedom Európskeho parlamentu Martinom Schulzom. Aktuálnosť podujatia pre ďalší vývoj politiky Európskej únie zdôraznil aj šéf európskeho parlamentu Martin Schulz, ktorý vyzdvihol zástoje slovenského premiéra na zorganizovaní podujatia slovami: „Chcem vyzdvihnúť osobné angažovanie sa Roberta Fica, premiéra, ktorý je jednoznačným hovorcom tejto skupiny Priateľov kohézie.“ Stretnutie na výsostnej pôde Slovenskej republiky prišlo v pravom okamihu,

ešte pred novembrovými kľúčovými rokovaniami v Európskej rade o budúcom rozpočte Európskej únie na roky 2014 až 2020. Predseda vlády SR to tiež jednoznačne formuloval: „Verím že spoločný hlas, ktorý zaznie z Bratislavy, bude natoľko silný, že ho pri zostavovaní definitívnych čísel o rozpočte bude počuť.“ Zúčastnené štáty – Bulharsko, Cyprus, Česko, Estónsko, Grécko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, hostiteľské Slovensko, Slovinsko, Španielsko a budúci člen Únie Chorvátsko – tak podporujú návrh Európskej komisie, v ktorom sú na roky 2014 až 2020 plánované výdavky 1,033 bilióna eur. Na samotnú kohéznú politiku, teda na podporu menej rozvinutých regiónov a krajín, by malo ísť 339 miliárd eur. Je to oproti súčasnému rozpočtu Únie o 15,8 miliardy eur menej. Členské štáty, ktoré sú čistými prispievateľmi do európskeho rozpočtu – Británia, Francúzsko, Fínsko, Holandsko, Nemecko, Rakúsko a Švédsko – chcú dosiahnuť ďalšie zníženie eurorozpočtu až o 15 percent z celkovej sumy, a to najmä v oblasti pre kohéznú politiku. Pre Slovensko by krátenie eurofondov bolo na úkor investícií a hospodárskeho rastu štátu.

■ JASNÝ SIGNÁL

Stretnutie priateľov politiky súdržnosti naklonilo na stranu menších štátov v EÚ, teda aj na slovenskú stranu, predsedu Európskej komisie José Manuela Barrosa. Ten na tlačovej konferencii na Bratislavskom hrade potvrdil, že „Európa potrebuje nástroje na podporu hospodárskeho rastu a silná kohézna politika je jedným z nich“. Priatelia kohézie odsúhlasili spoločnú deklaráciu. Jej podpísaním vyslali do Bruselu signál o podpore slabších krajín v prospech silnej politiky súdržnosti, ktorá je potrebná na udržateľný rast, tvorbu nových pracovných miest a posilňovanie konkurencieschopnosti zúčastnených krajín.

Podnet čitateľov o problematike pozemkových úprav vyvolal nesúhlasnú reakciu odborníkov

Nespokojnosť jednotlivcov nemožno zovšeobecňovať

Ján ČERNÝ

„Poznajúc všeobecnú situáciu na Slovensku si uvedomujeme a chápeme, že laická verejnosť je o pozemkových úpravách veľmi slabo informovaná a iste aj z toho pramení neznalosť postupov, cieľov a možností, ktoré pre vlastníkov a účastníkov konania pozemkové úpravy nesú.“ Uvádza sa okrem iného v materiáli, ktorým Komora pozemkových úprav SR reagovala na náš nedávno publikovaný článok.

Na prvý pohľad by sa dalo predpokladať, že je to jeden z „obchodov“ novej éry. Veď ide o peniaze z Únie, presnejšie – financie z Programu rozvoja vidieka SR (PRV). Na programovacie obdobie 2007 – 2013 ide na pozemkové úpravy v priemere 12,5 milióna eur ročne. Tieto zdroje však nie sú určené priamo pre farmárov, ktorí majú v PRV svoje dotačné zdroje inde. Slúžia na to, aby celý proces PÚ v konkrétnom katastri bol od začiatku až dokonca vykonaný tak, aby splnil niekoľko cieľov, pričom pre vlastníkov a občanov (ľudí na vidieku) má najväčší význam sceliť rozdrobenú pôdu, znížiť počet vlastníkov na parcelu a umožniť optimálne hospodárenie s ňou či na nej.

■ LEN BIELE VRANY?

Predstavitelia Komory tvrdia, že je to jednoznačne jeden z ich podstatných cieľov. Napokon takáto povinnosť im vyplýva priamo zo zákona. Na jednom projekte sa priemerne pracuje päť, sedem niekedy aj desať rokov a uzavrie sa až vtedy, ak subjekty v ňom zúčastnené dajú na to súhlas alebo

ak projekt spĺňa zákonné podmienky jeho spracovania. Aj preto je percento tých v konečnom dôsledku „nespokojných“ preukázateľne nižšie ako jedno. Smutnou, no žiaľ skutočnosťou je, že v súčasnosti sa na Slovensku rozmáha

POLEMIKA

s pôdou nekalý obchod, na ktorý doplácajú neraz práve starší občania.

Tieto praktiky a ich nositelia však nijako nesúvisia s PÚ a s odborníkmi, ktorí ich pripravujú a uskutočňujú. Čestnosť svojich členov Komora verejnosti garantuje a naopak veľmi rada prijme také podnety, ktoré by viedli k odhalieniu prípadných „bielych vrán“ v jej radoch, ak by sa preukázalo, že pôsobia v procese PÚ. Samostatnou veľkou témou je využívanie prostriedkov z PRV, určených v rámci pozemkových úprav na budovanie ciest a ostatných spoločných zariadení a opatrení, napríklad vodohospodárskych či ekologických a pod. V súčasnosti sa podľa vyjadrenia predstaviteľov Komory na tieto ciele použije maximálne poldruha až päť

percent zo zdrojov na projekt PÚ, čo sa však práve prehodnocuje a určite sa prístupí k zvýšeniu tohto podielu.

Predstavitelia Komory pozemkových úprav SR považujú za potrebné upozorniť aj na to, že okrem ich snahy o kvalitný a spravodlivý projekt existuje celý rad predpisov, ktoré umožňujú účastníkom konania domáhať sa počas spracovania projektu svojich práv, majú záruku, že správny orgán ich musí vypočuť.

■ GARANTUJÚ SPRAVODLIVOSŤ

Majú možnosť podávať námietky, a predovšetkým môžu základné charakteristiky budúceho funkčného usporiadania územia riešiť v zastúpení svojich nominantov v predstavenstve združenia účastníkov pozemkových úprav.

SNN vo svojom pôvodnom článku o pozemkových úpravách kritizovali skutočnosť, že napríklad v Čechách sa uskutočňujú rýchlejšie. S tým v podstate súhlasia aj predstavitelia našej Komory. Podľa ich názoru pozemkové úpravy na Slovensku spomaľuje ruše-

nie fungujúcich orgánov špecializovanej štátnej správy, neustále výmeny riadiacich štátnych úradníkov až po úroveň okresu a najmä by štát mal vyčleniť viac prostriedkov na túto dôležitú spoločenskú objednávku a tiež zabezpečiť skoršie prejavy výsledkov PÚ v krajine vybudovaním potrebných opatrení.

■ VYČITAJÚ TENDENČNOSŤ

Komora korektné namietala proti celkovému zneniu pôvodného článku na túto tému v našich novinách. Podľa nej sa niesol v duchu, akoby sa pozemkové úpravy plošne na Slovensku spracovávali práve špekulatívne, prospechársky a neodborne.

„Ak sa v procese PÚ vyskytlo zopár negatívnych prípadov a nespokojných farmárov, tak by sa toto nemalo zovšeobecňovať a podávať to ako negatívny obraz o spracovaní PÚ v podmienkach Slovenska! Na Slovensku máme totiž tiež obrovskú skupinu spokojných občanov, ktorí tento proces vítajú a ktorým PÚ priniesli očakávané pozitívne výsledky.“

SEBAOBRAŇA

Na Slovensku máme vyše trištvrte milióna seniorov. Valné zhromaždenie OSN vyhlásilo 1. október za Medzinárodný deň starších osôb v rezolúcii 45/106 zo 14. decembra 1990. Odvtedy je tradíciou, že každoročne v októbri verejnosť viac skloňuje slová senior a dôchodca. Prípadne si zásluhy starších o náš dnešok, ale úcta im má patriť po celý rok. Vypelost' spoločnosti sa dá merať aj tým, ako seniorom pomáha riešiť ich sociálne, zdravotné, občianske i spoločenské problémy.

V seniorskom zrkadle

Každý starší človek má právo na plnohodnotný život v bezpečí a vo vážnosti. Takisto má právo na ďalší a neustály rozvoj svojej osobnosti. Z výsledkov ankety, ktorú v Bratislave urobila Kancelária Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) na Slovensku v spolupráci s nadáciou Socia, vyplynulo, že seniori nie sú prizývaní na riešenie záležitostí, ktoré sa ich týkajú, že ich sociálna participácia je naďalej na nízkej úrovni, nie sú v dostatočnom počte zabezpečené zariadenia pre chronicky chorých seniorov a sťažovali sa aj na bezpečnosť vonkajšieho prostredia. Až 70 percent vnímalo negatívne prístupnosť a bezpečnosť mestskej hromadnej dopravy. Podobný počet negatívne hodnotil aj správanie sa pracovníkov sociálnych zariadení. Podľa seniorov je častým javom otvorená nezdvorilosť a neochota. Z hľadiska rešpektu k starým ľuďom a podania pomocnej ruky až 77 percent oslovených odpovedalo, že cítia, ako spoločnosť nedostatočne ohodnocuje prínos, ktorý znamenala ich práca v minulosti. Takmer 80 percent z opýtaných odpovedalo aj na to, že na Slovensku neplatí, že keď starý človek ostane sám, spoločnosť ho vtiahne do záujmových aktivít.

Povinnosťou spoločnosti je branie ohľadu na rozdielne sociálne postavenie a veľkú rôznorodosť staršej populácie, čo vyžaduje cieleňé a v každej ekonomickej situácii primerané sociálne a kultúrne opatrenia. Tie majú zabrániť izolovanosti, biede a frustrácii starších. Solidarita medzi staršou a mladšou generáciou je predpokladom zmiere, porozumenia a spätosti kultúrneho i historického vývoja spoločnosti. Generácia seniorského či dôchodcovského veku predstavuje značnú časť populácie s vlastnými potrebami a so záujmami. Sú to jednak potreby a záujmy v sociálno-ekonomickej sfére, ako sú sociálne poistenie a dôchodkové zabezpečenie, dávky sociálnej starostlivosti, zdravotníctvo, bývanie, kultúra a služby. V neposlednom rade treba presadzovať aj záujmy seniorov v psychologicko-sociálnej oblasti, kde ide najmä o ich účasť na riadení spoločnosti, o duchovný život, bezpečnosť, aktívne trávenie voľného času.

Každý, kto sa toho dožije, môže sa v seniorskom veku opýtať zrkadla, ako sa on predtým správal k starším ľuďom a v akej úcte k nim vychoval svoje deti. Odpoveď si musí dať každý sám...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Vnútri cirkvi existovalo presvedčenie, že vznik samostatného Slovenska je pozitívna skutočnosť

Katolíckych politikov rozdelila mienka o spôsobe vzniku štátu

Katolícka cirkev od začiatku jestvovania musela čeliť mnohým útokom. Z rozličných dôvodov. Rovnako aj dnes. Napriek tomu je najväčšou svetovou organizáciou presadzujúcou mravnosť. Azda práve preto zlyhanie ktoréhokoľvek predstaviteľa cirkvi sa vníma veľmi citlivo. Ku katolíckej cirkvi na Slovensku sa hlási takmer 66 percent obyvateľstva. O jej poslaní sme sa zhovárali s bratislavským arcibiskupom J. E. Mons. ICDr. Stanislavom ZVOLENSKÝM, PhD. (1958)

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

• **Vlajnejšie sčítanie ľudu znamenalo pokles občanov hlásiacich sa k rímskokatolíckej cirkvi. Prečo, veď po skončení totalitného režimu sa už ľudia mohli slobodne hlásiť k svojmu náboženskému presvedčeniu?**

Príčin poklesu môže byť viac. Spomením jeden zo základných dôvodov. Od roku 2001 do roku 2011 sa podstatne zlepšili materiálne podmienky života v našej spoločnosti. Z histórie cirkvi vyplýva, že zvyčajne, keď ľudia žili v pokojnom období a blahobytu, podliehali pokušeniu určitej nezávislosti od Boha. Aj keď jeho jestvovanie nepopierali, nevideli zmysel svojho osobného vzťahu k Bohu. V tom by som videl jednu z príčin poklesu ochoty ľudí zapísať sa ako kresťania katolíci. Možno nevidia zmysel svojej príslušnosti k cirkvi a kladú si otázku, čo im môže dať?

• **A čo im cirkev môže dať?**

Cirkev odpovedá na také bytostné otázky, ako sú otázky zmyslu, či ľudský život je uzavretý, ohraničený počatím a smrťou alebo či za hranicou smrti jestvuje nejaké ďalšie pokračovanie. Cirkev chce byť svedkom toho, že zachovanie mravných pravidiel, i keď je niekedy bolestné, lebo obmedzuje naše sebectvo, v konečnom dôsledku vedie k väčšiemu pokoji vo vzájomných vzťahoch, aj k hlbšiemu šťastiu v rodinách a v celej spoločnosti a zodpovedá dôstojnosti človeka, lebo konečné naplnenie dôstojnosti človeka presahuje hranice pozemského života.

• **Čiže to je tá kresťanská láska?**

Dá sa zjednodušene povedať, že láska je opakom sebeckta. Ak prejavíme rešpekt voči inému človeku, môžeme hovoriť o láske, aj keď si to hneď tak nevedomujeme.

• **Konferencia biskupov Slovenska už v roku 2010 pozvala pápeža na Slovensko v rámci osláv 1 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy. Aká je odozva z Vatikánu?**

Sekretár Svätej stolice nám v liste oznámil, že Svätý Otec nemôže teraz návštevu prisľúbiť, no vedomuje si veľký duchovný význam jubilea pre náš národ a želá si, aby jeho slávenie prinieslo bohatý úžitok. Ale otázka pozvania Svätého Otca do budúcnosti nie je uzavretá. Existuje možnosť pozvanie zopakovať, avšak v najbližšom období konkrétna návšteva Svätého Otca nie je reálna. Chceme sa uchádzať o účasť aspoň povereného reprezentanta, tzv. pápežského legáta, ktorý by reprezentoval osobu Svätého Otca na našich oslavách. Vyvrcholila na budúci rok 5. júla v Nitre.

• **Aké akcie pre jubilejný rok pripravujete?**

Tieto oslavy majú viacero rozmerov. Tešíme sa, že najvyšší predstavitelia Slovenskej republiky poverili osoby, ktoré majú pripraviť oslavu tohto jubilea aj na spoločenskej úrovni. Pripravuje sa národná púť do Ríma 14.

februára 2013 so slávením svätej omše nad hrobom sv. Cyrila v Bazilike sv. Klementa. Totiž 14. februára sa slávi sviatok sv. Cyrila a Metoda v celej katolíckej cirkvi. Slovensko a niektoré slovanské krajiny majú výnimku sláviť tento sviatok 5. júla.

• **Ako hodnotíte úsilie súčasnej vlády viesť diskusiu o veciach verejných aj so zástupcami cirkvi?**

Dialóg s cirkvami nie je ničím novým. Súčasná vláda prizvala predstaviteľa katolíckej a evanjelickej cirkvi do Rady solidarity a rozvoja. Za katolícku cirkev sme prijali pozvanie nie preto, aby sme ponúkali technické riešenia ťažkostí, ktoré prežíva spoločnosť. To prenechávame odborníkom, ktorí sú prítomní v rozličných politických stranách, kde realizujú svoju vieru a príslušnosť ku katolíckej cirkvi. My sme v Rade solidarity a rozvoja prítomní ako reprezentanti určitých morálnych hodnôt vychádzajúcich z kresťanskej viery.

• **Sú niektoré nedoriešené otázky na Slovensku medzi cirkvou a štátom?**

Zostáva uzavrieť parciálne zmluvy medzi cirkvou a štátom, ktoré predpokladá základná zmluva medzi SR a Svätou stolicou a ktoré ešte uzavreté neboli. Dve z nich – o katolíckej výchove a vzdelávaní a o duchovnej službe v ozbrojených zboroch a ozbrojených silách SR – už boli prijaté; zostávajú ešte zmluvy o finančnom zabezpečení katolíckej cirkvi a o výhrade svedomia.

• **Práve na financovanie cirkvi zaznievajú kritické názory a požaduje sa odluka cirkvi od štátu.**

Nie celkom správne sa interpretuje pojem odluka štátu od cirkvi. Základná zmluva medzi Svätou stolicou a SR zakotvila princípy odluky cirkvi od štátu. V nej obidva subjekty so vzájomným rešpektom stanovujú princípy vzájomnej spolupráce, ale aj nezávislosti. Či už Slovenskej republiky ako svetského subjektu a katolíckej cirkvi ako náboženskej inštitúcie. Tu je jasná odluka cirkvi od štátu v tom, že to, čo patrí do kompetencie v duchovnej oblasti katolíckej cirkvi, či už rozhodovanie o zriadení diecéz, farnosti, o obsadení týchto inštitúcií – teda v spravovaní svojho hlavného poslania –, je cirkev slobodná a v tomto zmysle aj odlúčená od štátu. Mnoho ľudí však pod týmto pojmom rozumie iba to, že štát prestane poskytovať finančný príspevok pre cirkvi a náboženské spoločnosti.

• **Niektorí veriaci pociťujú málo angažovanosti cirkvi v otázkach zásadného významu pre národ. Čo si o tom myslíte?**

Zamýšľame sa nad tým, akoby sme mohli ešte účinnejšie pomôcť spoločnosti a upozorňovať na hodnoty, ktoré v podstate sú prirodzenými hodnotami a my ich zároveň berieme ako hodnoty, ktoré sú dané do života človeka samotným Bohom.

Na druhej strane našou hlavnou náplňou je pravidelná činnosť, ktorú vykonávame v duchovnej službe vo farnostiach pre spoločenstvo tých, ktorí prídu a dobrovoľne nás počúvajú. V tom je naša úloha upevňovania hodnôt. Lebo nechceme, aby nás verejnosť vnímala tak, že vystupovaním v médiách nútime ľudí počúvať nás.

• **V tomto roku si pripomíname významné výročia spojené so vznikom štátnosti – dvadsaťte výročie prijatia Deklarácie o zvrchovanosti SR, dvadsaťte výročie prijatia Ústavy SR a onedlho budeme sláviť 20 rokov od vzniku štátu, ale nezdá sa, že by sa v tom katolícka cirkev angažovala.**

Katolícka cirkev je v týchto oslavách prítomná cez svojich predstaviteľov katolíkov, ktorí sú prítomní v politickom alebo spoločenskom živote. Katolícka cirkev napokon svojím spôsobom prejavila vôľu aj k samostatnosti Slovenska – napríklad gesto pápeža Jána Pavla II. ako hlavného predstaviteľa katolíckej cirkvi pri návšteve v roku 1990, keď vystúpil z vrtuľníka vo Vajnorocho pobozkal zem – v čom bolo zahrnuté gesto rešpektu voči samostatnosti našej vlasti.

• **Cirkev sa však nejednoznačne prihlásila k vytvoreniu samostatného Slovenska. Prečo?**

Vo vnútri cirkvi jestvovalo presvedčenie, že vznik samostatného Slovenska je pozitívna skutočnosť. Možno tým, že na samotné technické uskutočnenie samostatnosti mali katolíci prítomní v politike rozličné názory, viedlo predstaviteľov cirkvi k opatrnosti vo verejných vyhláseniach. Myšlienka samostatnosti zodpovedala sociálnej náuke katolíckej cirkvi o práva národov; kontroverzia vznikla, čo sa týka času a spôsobu, akým tento cieľ dosiahnuť.

• **V čom vidíte kontroverznosť pri vzniku štátu?**

Myslím, že citlivou otázkou v tom období bolo, že niektorí z politických predstaviteľov, ktorí sa hlásili ku katolíckej cirkvi, mali na samostatnosť rozličné názory.

• **Proti vzniku SR sa jednoznačne postavilo iba KDH. Prítom už názov hnutia bol pre mnohých kresťanov garantom kresťanskej, a teda aj správnej politiky. Azda aj pre cirkvi...**

Vznik Slovenska postavil cirkev do delikátnej situácie, keď politická strana, ktorá zreteľne bránila kresťanské hodnoty, bola váhava v národnoštátnych otázkach. A s rešpektom aj voči nim vedúci predstavitelia cirkvi nepokladali za vhodné vstupovať zásadným spôsobom do vtedajšieho myšlienkového súboja, lebo katolíci boli na oboch stranách. Zjednocovala ich snaha dosiahnuť samostatnosť pre Slovensko, delila ich mienka o čase a spôsobe.

• **Kým Konferencia biskupov Slovenska súhlasila s Deklaráciou o zvrchovanosti SR, KDH bolo proti...**

Konferencia biskupov Slovenska vznikla formálne po vzniku Slovenskej republiky. Viacerí slovenskí biskupi v období pred 1. januárom 1993 dali zreteľne najavo, že súhlasia so vznikom samostatného štátu.

• **Zaujímavé je, že o stanovisku KBS sa verejnosť nedozvedela.**

Pred rokom 1993 jestvovala Konferencia biskupov Československa, ktorej súčasťou boli aj slovenskí biskupi. Slovenskí biskupi však riešili niektoré pastoračné otázky samostatne, jestvoval na to logický dôvod, na Slovensku bola iná pastoračná situácia ako v Čechách. Jestvuje rozdiel v mentalite, ktorý sa odráža aj vo vzťahu k viere

a cirkvi.

• **Oni dlhodobo pochybujú a reformujú cirkvi.**

Pravá reforma je v cirkvi vždy potrebná. Je možné, že v Čechách majú väčšiu ambíciu a sebavedomie, že rozumejú tomu, ako cirkev reformovať.

• **Katolícka cirkev sa ospravedlnila Židom za deportácie. Aký postoj zaujíma k prezidentskému Jozefovi Tisovi?**

Postoj katolíckej cirkvi voči prezidentovi prvej Slovenskej republiky Tisovi je založený na rešpekte pred skutočnosťou, že ide už o osobu, ktorá skončila pozemský život. Uvedomujeme si, že nevládzeme úplne pravdivo posúdiť žiaden uzavretý ľudský život, a preto konkrétne hodnotenie prenechávame na Bohu. Je celkom iné hodnotiť ľudí, ktorí ešte žijú, a prípadne dať im možnosť brániť sa, vysvetliť stanovisko alebo prípadne napomenúť ich, aby sa zmenili. Pre tých, ktorí už zomreli, je našou povinnosťou odovzdať posúdenie ich života Božiemu rozhodnutiu. Uvedomujeme si, že späťne sa dajú hodnotiť udalosti, ale neodvažujeme sa definitívnym spôsobom hodnotiť morálnu zodpovednosť jednotlivých ľudí. To prenechávame Bohu. Keď hodnotíme udalosti, ktoré sa stali, jednoznačne odsudzujeme akúkoľvek nespravodlivosť voči ktorémukoľvek človekovi v mene jeho príslušnosti k nejakému národu, rase či náboženstvu, a preto násilnú smrť každého príslušníka židovského národa pokladáme za nespravodlivú a odmietame taký postup voči komukoľvek ako porušenie Božieho zákona.

• **Odvolať arcibiskupa R. Bezáka z funkcie sa stalo dôvodom na spochybňovanie cirkvi médiami vo verejnosti. Čomu dnes čelí cirkev?**

Odvolať Mons. Bezáka je bolestnou udalosťou pre katolícku cirkev na Slovensku, navyše sa stalo príležitosťou na spochybňovanie cirkvi a pápeža. Osobne pokladám spochybnenie cirkvi a pápeža za nesprávne. Rozhodnutie pápeža sa v žiadnom prípade neodvážim označiť za nespravodlivé, prenáhle alebo za nepripravené. Som pevne presvedčený, že tak urobil na základe apoštolskej vizitácie, ktorá sa uskutočnila začiatkom roku 2012, na základe osôb a kácie zainteresovaných osôb a na základe vlastného zváženia. Svätý Otec urobil to rozhodnutie iste s veľkou bolesťou, ale aj s veľkou starostlivosťou o dobro cirkvi. Odvolanie Mons. Bezáka sa stalo príležitosťou pre tých, ktorí majú presvedčenie, že je možná viera v Boha bez cirkvi, na propagovanie tohto postoja.

• **A nie je možná viera v Boha bez cirkvi?**

Viera v Boha bez cirkvi nie je úplná. Úplnosť viery chápeme v tom, že Boh sa prejavil príchodom Ježiša Krista a Ježiš Kristus založil cirkev.

• **Kritici spochybňujúci primát pápeža tvrdia, že cirkev nie je demokratická, nie je transparentná.**

Ustanovenie cirkvi bolo Božím rozhodnutím a my aj niektoré pravdy objavujeme a spoznáваме ako dané. My ich nestanovujeme nejakým demokratickým rozhodnutím. Lebo demokracia je síce vhodný nástroj života spoločnosti, ale nie je použiteľná na základné princípy jestvovania človeka. Tie sú dané, my ich spoznáваме, nie sú v našich rukách. V našich rukách je len cesta na hlbšie spoznávanie týchto princípov.

Matica slovenská má nezastupiteľný podiel v zápase o slovenskú identitu a štátnosť

Historické iniciatívy viedli z kabinetu na fórum!

Text a dobové foto: Stanislav BAJANÍK

Matičný úľ – pričom úľ je symbolom prvej slovanskej Matice, Matice srbskej, z roku 1826 – ukázal svoju plodnosnú vitalitu najmä na prelome roka 1989/1990. Tisícky matičiari sa potom v priebehu dvoch rokov doma i vo svete zmobilizovali za nový národný, občiansky, medzinárodný poriadok, najmä za obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti a suverenity ako historickej manifestácie slovenského národa pred Európou a svetom.

Začiatok boja slovenského národa za samostatnosť.

Pád komunistického režimu v bývalom Česko-Slovensku v novembri roku 1989 otvoril dvere Matici slovenskej do celého sveta a naopak. Na jej pôdu do Bratislavy a Martina sa vrátili mnohí predstavitelia slovenského exilu po roku 1945 a 1968, dlhoroční stúpenci slovenskej štátnej suverenity a samostatnosti. Dovtedy im návštevy otcovskej a materinskej vlasti z politických a režimistických dôvodov bránili a nedovolili. Tieto prekážky padli, Slovensko a Matica slovenská získavali mnoho nových sympatizantov – Slovákov zo sveta. Išlo najmä o predstaviteľov a zástupcov slovenských spolkov a združení v zahraničí (USA, Kanada, Argentína, Austrália, Rakúsko, Švajčiarsko, Nemecko, Francúzsko, Švédsko, Taliansko a i.), ktorí desaťročia svojej angažovanosti v spolkovom, politickom, diplomatickom, mediálnom, vo vedeckom, v publicistickom, vo vydavateľskom, v duchovnom živote zasvätili zápasu o obnovenie slovenskej štátnej suverenity a samostatnosti ako najzákladnejšieho, nescudzitého a neodhateľného práva slovenského národa. Mnohí sa zúčastnili na najvýznamnejších matičných verejných štátotvorných podujatiach, vystupovali ako rečníci, pôsobili ako inšpirátori a poradcovia. Ako spolubojovníci o slovenskú štátnosť v zahraničí požívajú dodnes našu veľkú vďaka a úctu napriek tomu, že viacerí už nežijú medzi nami.

■ MATIČNÝ TERÉN

Oslobodená Matica slovenská (MS) nenechala po roku 1989 na seba dlho čakať. Hýbal sa Martin, Bratislava, Slovensko i slovenský svet. Ohlas prvého Memoranda národa slovenského: „... zameškaná príležitosť sa nikdy viacej nevráti“, sa ocitol na pulze dňa a mobilizačné aktivity MS ohlásili Slovákom celého sveta, a nielen im, nový národný program: pozície štátneho jazyka, suverenity, medzinárodná právna subjektivita, štátnosť.

Volba výboru MS padla na dovtedy neobvyklé matičné aktivity: Celonárodné zhromaždenia MS (Bratislava, Uhrovec, Martin), Stretnutia Slovákov z južného Slovenska v Šuranoch, Stoly národnej dohody (stretnutia s parlamentnými politickými stranami a hnutiami v Bratislave, Umelecký odbor MS, MO MS po Slovensku. Členovia MS tvorili podstatnú členskú zložku nielen národne orientovaných politických strán a hnutí, ale i spolkových korporácií (Štúrova spoločnosť, KSI Korene, Iniciatíva za zvrchované Slovensko a i.). V duchu zásady: „Boj o jazyk je našim bojom o suverenu a štátnosť“ absolvovala rad aktivít na pôde orgánov MS, ako i s masovou účasťou obyvateľstva v teréne. Slovensko, Európa, svet prvýkrát výraznejšie pocítili spoločensko-politický dosah MS, a nie bez povšimnutia. MS ich odštartovala už v roku 1989:

MO MS v Bratislave 26. 11. 1989: „Sme plne za ... demokratické práva všetkých občanov, za skutočné federatívne usporiadanie nášho štátu, za navrátenie tradičného znaku, zástavy a národnej ústavy.“ Výbor MS 10. 5. 1990: „Súčasný demokratický proces ... vytvára potenciálnu možnosť obrody slovenského národa a slovenskej štátnosti ... Slovensko je jednotné a nedeľiteľné...“ Celonárodné zhromaždenie MS v Bratislave 5. 10. 1990: „... Zvrchovanosť slovenského národa bez uzákonenia jeho vlastného jazyka je neúplná a nectí ani jeho vládne a zákonodarné inštitúcie...“ Celonárodné zhromaždenie MS v Uhrovci 27. 10. 1990: „... Vyzývame všetkých priaznivcov MS, aby až do prijatia požadovaných zmien v duchu matičného návrhu jazykového zákona nosili ... znaky SR, znaky MS, národné trikolóry ako znamenie súhlasu s matičným snážením...“ Celonárodné zhromaždenie MS v Bratislave 11. 3. 1990 – Za zvrchované Slovensko: „... Žiadame SNR a vládu SR, aby pristúpili k príprave Ústavy SR ako k ústave zvrchovaného štátu ... odsudzujeme degradovať slovenskú štátnosť na spolkovom alebo inom základe...“ V poradí druhý Memorandum národa slovenského v Turč. Sv. Martine 8. 6. 1991 – Za suverennu a samostatnú SR: „... Žiadame SNR, aby prijala Deklaráciu o štátnej suverinite SR ...Vyzývame všetkých Slovákov doma i v zahraničí, vyzývame všetkých občanov SR, aby zjednotili svoje sily v zápase za plne suverennu a samostatnú SR.“ Predsedníctvo MS 20. 3. 1991: „... MS odmieta všetky pokusy a snahy degradovať a potlačiť slovenskú národnú štátnosť na úroveň regionalizmu, a to už či na spolkovom alebo unitárno-federatívnom základe ... Návrh Ústavy ČSFR jednoznačne smeruje k vytvoreniu politického centralizmu...“

Umelecký odbor MS 8. 1. 1992: „... V preambule (ústavy) sa musí deklarovať vôľa slovenského národa doviesť vlastnú štátnosť.“ Požiadavku podporili Občianske iniciatívy 61 krokov k slovenskej identite – Za zvrchované Slovensko, SSI Korene, Štúrova spoločnosť, Syntéza 90. MS k návrhu Ústavy SR 16. 2. 1992: „... V ústave sa musí SR objaviť ako štát zvrchovaný vo všetkých svojich funkciách, t. j. politickej, kultúrnej, sociálnej...“ Celonárodné zhromaždenie MS v Bratislave 11. 3. 1992 – Za jednotné Slovensko: „... Predstupujeme pred nich s požiadavkou, aby na pôde SNR dosiahli vzájomnú dohodu vo vyhlásení SR ako republiky so všetkými atribútmi zvrchovaného štátu, subjektu medzinárodného práva...“ MS k snáham o vyhlásenie maďarskej autonómie 20. 6. 1992 – Slovensko je nedeľiteľné: „... Medzinárodné právo ani nepozná pojem právo na sebaurčenie národnostnej menšiny, iba právo na sebaurčenie národa...“ Memorandum

MS na oslavy sv. Cyrila a Metoda 5. 7. 1992 – Za vzájomné Slovensko: „... MS v duchu zjednocovacieho cyrilo-metodského odkazu vyzýva občanov ..., aby sa v tomto okamihu zjednotili na báze národnej, kultúrnej, aby si udelili Generálne pardon a spojili sily za vec výsostne národnú...“

MS k parlamentným voľbám 1992: „... MS už viackrát preukázala, že je za zvrchovanosť a štátnu suverenu SR, ktorá jedine a bezpodmienečne garantuje aj východiskový bod, na základe ktorého možno vstúpiť do štátnych celkov ...Veríme, že všetky rozhodujúce politické sily z týchto pozícií neustúpia...“ VZ MS 7. – 8. 8. 1992: „... Slovenskú zvrchovanosť považuje MS za prvý, rozhodný krok ... Veľkú dôveru vkladá do SNR a vlády SR a je pripravená pomáhať im zo všetkých síl pri obrode národa, pri tvorbe nového, slobodného, nezávislého slovenského štátu ako bezpečného domova všetkých jeho obyvateľov...“

■ NAJVYŠŠÍ PRÁVNÝ ZÁKLAD

Matičný návrh preambuly Ústavy SR pripravil pre rokovanie výboru MS a SNR jeho vtedajší prvý podpredseda Roman Kaliský, kde sa o. i. píše: „Slovenský národ, ktorý sa s Božou prazeťnosťou udržal na svojom odvekcom území v kultúrnej Európe ... My národ slovenský ... rozhodli sme sa položiť najvyšší právny základ samostatného štátu slovenského národa ako bezpečného domova všetkých obyvateľov...“ MS k prijatiu Ústavy SR 2. 9. 1992: „... Za tieto atribúty naši predkovia vystúpili už v revolučných rokoch 1848/1849 a prihovárali sa za ne aj v Martine v roku 1861 v Memorande národa slovenského ... vyjadrujúc túžbu národa po svojbytnosti ... týmto činom (sa) naplnilo jej úsilie o zrovnoprávnenie slovenského národa, vrelo prijíma Ústavu SR.“

Prvýkrát vo svojich dejinách poskytl MS nezávislú pôdu na rokovaní politických strán a hnutí v refektári kláštora františkánov v Bratislave, neskôr na pôde SNR matičnými stolmi národnej dohody.

Prvý Stól – 9. 10. 1991

MS o. i. tímočila a žiadala HZDS, KDĽ, MKDĽ, SNS, SDĽ, SSZ, VPN, aby sa v budúcej ústave rešpektovali potreby sebaurčovacieho práva slovenského národa, vnútornej i medzinárodnej právnej subjektivity, práv národnostných menšín a pozície slovenčiny ako štátneho jazyka.

Druhý Stól – 17. 1. 1992

MS doplnila svoju požiadavku KDĽ, ODÚ-VPN, DS, HZDS SZS, SNDH, MNI, MKDĽ, SDĽ, SNS, Spoluzitíu

z predchádzajúceho stretnutia o ústavu, kde sa zabezpečí „suverenity štátu na čele s prezidentom“. Upozornila a požiadala, aby „v historických chvíľach riešenia národného a štátotvorného usporiadania SR povýšili záujem občanov nad svoje stranické záujmy, hľadali cestu vzájomnej dohody a zjednotili sa na Ústave SR“. Delegácia MS sa 17. júla 1992 zúčastnila na slávnostnom prijatí Deklarácie SNR o zvrchovanosti SR. Jej vtedajší predseda J. Markuš prevzal do majetku MS jeden z piatich originálov Deklarácie ako ocenenie SNR za matičné štátotvorné iniciatívy v rokoch 1990/1992. Zástupcovia MS sa zúčastnili aj na slávnostnom akte podpísania Ústavy SR 3. 9. 1992. MS iniciovala akty Sadenia líp Ústavy SR po celom Slovensku. Dostalo sa jej aj pozvania na slávnostný koncert 1. 1. 1993 v Re-dute v Bratislave, venovaný obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti.

■ SLOVENSKÝ JUH

Iniciatíva južnoslovenských matičiariou vyústila 3. 3. 1990 do založenia spoločnej občianskej iniciatívy: Stretnutia Slovákov z južného Slovenska v Šuranoch. Otázky slovenského juhu spojila s otázkami slovenskej štátnej suverenity, jazykovej kultúry, štátnej samostatnosti a dlhodobou vyhrotených problémov jazykovo zmiešaných území Slovenska (školy, kultúry, samospráva, bohoslužby, informácie, médiá a i.).

Prvé Stretnutie – 3. 3. 1990; účastníci okrem iného žiadali, aby v Ústave SR „politické strany alebo občianske organizácie, ktorých činnosť smeruje k ohrozeniu suverenity, samostatnosti, jednoty, celistvosti SR, boli rozpustené a zakázané“.

Tretie Stretnutie – 29. 6. 1990 vyslalo slovenskej politike občiansky signál, že v prípade ignorovania občianskych požiadaviek (pozície štátneho jazyka, národných práv, posilňovania slovenskej suverenity na jazykovo zmiešaných územiach SR a i.) bude požadovať, aby „sa slovenský národ mal možnosť vyjadriť k otázke postavenia slovenského jazyka ... formou referenda“.

Štvrté Stretnutie – 11. 5. 1991; zúčastnení Slováci žiadali „... okamžité vyhlásenie a prijatie Deklarácie SNR o štátnej suverinite a následné prijatie ústavy ako ústavy demokratického a suverénneho štátu“.

Matica slovenská sa najmä týmito, dnes už historickými iniciatívami podstatne zaslúžila o obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti 1. 1. 1993.

Matica slovenská dokázala zaplniť bratislavské námestie.

Je pozoruhodné, že o 6. októbri 1938 sa už toľko toho napísalo a napriek tomu je tento deň pre Slovákov mediálne bezcenný. Lenže opak je pravda. Autonomía Slovenska nebola len niečo, čo vzniklo v krušných časoch, ale bol to medzník v národno-emancipačnom vývoji Slovákov, ďalší krok k uvedomeniu si vlastných koreňov, ktorý sa začal už v 19. storočí – v Žiadostiach slovenského národa v roku 1848.

Nezabúdajme na 6. október 1938

Národno-emancipačné úsilie a smerovanie našlo potom výraz v Memorande slovenského národa z roku 1861, až napokon predstavitelia Slovákov a Čechov v Amerike vypracovali v roku 1915 Clevelandskú dohodu a v roku 1918 Pittsburskú dohodu, ktorú podpísal aj budúci prezident prvej Česko-Slovenskej republiky Tomáš G. Masaryk. Jej závažnosť však samotný Masaryk svojimi postojmi i konaním neskôr poprel.

Pittsburská dohoda sa stala politickým základom pre dve politické hnutia počas existencie spoločného štátu Čechov a Slovákov. Na tomto fundamente vyrástli dve politické strany – HSLŠ a SNS, ktoré požívali väčšinovú priazeň slovenského ľudu a presadzovali autonómiu Slovenska. Predseda HSLŠ Andrej Hlinka už od samého začiatku presadzoval rovnocennosť oboch národov v spoločnom štáte. Bohužiaľ, politika v prvej Č-SR sa vyvíjala v duchu pražského centralizmu a ideológie čechoslovakizmu, čo nakoniec aj priviedlo spoločný štát k rozpadu. Je tiež nepopierateľné, že slovenský národ dospel v spoločnom štáte do stádia, keď si uvedomoval svoju existenciu, a v tomto samouvedení bola autonómia Slovenska predstupňom k vzniku slovenského štátu.

Nemožno jednoznačne tvrdiť, že prvá Slovenská republika bola čisto produktom Nemecka. Udalosti z konca tridsiatych rokov minulého storočia nemožno vnímať čierno-bielo. Na svete by sa sotva našiel národ, ktorý by – uvedomujúc si svoje korene – netužil po samostatnosti a svojbytnosti na kúsok zeme, ktorá mu bola od Boha daná, a nebojoval by za ňu. To znamená, že aj odsúvanie 6. októbra 1938, ako aj 14. marca 1939 je šliapanie po vlastných dejinách. Vo vlastnej histórii nemožno selektovať, je však potrebné hlbšie ju skúmať a poznávať – objektívne zisťovať –, prečo tak v danej chvíli naši predchodcovia konali a či to osožilo alebo neosožilo Slovensku a Slovákom? Ak má byť História magistra vitae – učiteľkou života, nemožno na ňu hľadieť čierno-bielou optikou. Namiesto je úvaha kardinála Jána Chryzostoma Korca: „Hlbším poznaním dejín si tiež zachováme dedičstvo otcov.“ Tieto slová sú mnohznačné a zdôrazňujú, že pamäť národa znamená najmä jej trvácnosť. Rovnaký je aj výrok Ludovíta Štúra: „Národ bez historickej vedomosti o sebe a predkoch svojich je hromádka koží otrkovaných.“

Nezabúdajme na dejiny, ktoré formovali Slovensko a Slovákov, na dvadsaťročný boj za autonómiu Slovenska, ktorý zvädzel Andrej Hlinka na čele HSLŠ v prvej Č-SR. Zápas sa zavŕšil, ale on sám sa autonómie nedočka.

Peter SLIACKY

Stimuly naše každodenné

Porovnávať 140 miliárd eur na zvýšenie plátov učiteľov a investičné stimuly pre desať zamestnávateľov v hodnote 110 miliárd eur, o čom rozhodla vláda SR, je nezmysel. Opozícia sa však necháva počuť, že je to vraj proti hospodárskej súťaži. Nalejme si čistého vína, ako to s tou súťažou v skutočnosti je. Všetky vlády dávajú investičné stimuly. Nerobia tak samoúčelne.

Čo vlastne Slovensko za to získa? Nie je to len zamestnanosť, aj keď sa tým vždy argumentuje. A nie je to iba o profítoch vyhladených podnikateľov zo zahraničia. V prvom rade si Slovensko stimuli kupuje trhy. Spoločnosti, ktoré ich získajú, majú totiž odbyt na ich výrobky, ktoré iní nemajú. Preto stimuly podporujú hospodársku súťaž nie však na vnútorom, ale na vonkajšom trhu.

Ak minister hospodárstva tvrdí, že optimálna cesta neexistuje a vždy bude niekto proti stimulom protestovať, má pravdu, lebo ide len o politiku. Jednoducho sa opoziční politici potrebujú prezentovať, aj keď v čase, keď boli oni pri moci, dávali stimuly v oveľa väčšom rozsahu. Takže ide iba o povinný tanček, ktorý v skutočnosti môže ľudí upokojiť. Kým vláda podporuje hospodársku súťaž Slovenska na zahraničných trhoch stimuli pre firmy pôsobiace u nás, dovtedy máme zamestnávateľov, ktorí dávajú našim ľuďom prácu. Ak však vláda bude dotovať zahraničné firmy znižovaním ceny štátneho majetku, ktorý bude za hranice vypredávať ako za vlád Mikuláša Dzurindu, potom môžeme hovoriť o peniazoch potrebných pre učiteľov.

Porovnávať dnes tieto sumy nemá zmysel. Ak nebudú u nás zamestnávateľia, ktorí budú schopní produkciu vyrobenú na Slovensku umiestniť na zahraničných trhoch, potom naši učitelia nebudú mať ani akých budúcich pracovníkov učiť, lebo ich nebudeme vedieť na našom trhu zamestnať. Jednoducho sa u nás vyučení ľudia uplatnia iba v zahraničí, kam pôjdu aj naše investície do školstva. Preto sú stimuly v súčasnej krízovej situácii nositeľia dobrých správ. Ak sa posilní naše hospodárstvo, časom vzniknú rezervy na zvýšenie plátov učiteľov. Opačne to jednoducho nepôjde.

Stanislav HÁBER

Grandiózne vodné dielo v Gabčíkove oslavuje práve dvadsať rokov (4.) Dlhý čas čakania a krach diela s Rakúskom

Ján ČOMAJ – Foto: Štefan KAČENA

Na plytkom úseku pod Bratislavou, ktorý sa pred Lafranconiho úpravami Dunaja pre množstvo ramien a brodov volal aj vnútrozemská delta, sa celé storočie takmer nič nedialo. Až konečne vznikol komplexný a veľkorysý projekt, ktorý riešil plavebné problémy, účinnú ochranu pred záplavami i maximálne možné energetické využitie. Vypracoval ho patriarcha vodných diel na Slovensku profesor Peter Danišovič.

Monumentálne vodné dielo na Dunaji.

V päťdesiatich rokoch bola situácia v československom hospodárstve veľmi napätá. Direktívne riadenie podnikov sa rozpadalo, vznikali rezortné centrály, do ich rozhodnutí zasahovali stranícke aparáty a v ekonomike bol chaos. V tomto labyrinte protichodných záujmov si každý podnik, kraj alebo mesto chceli uchmatnúť, koľko sa z veľkého koláča dalo. Prof. Danišovič pochopil, že v takejto situácii bude výstavba veľkého vodného diela asi nemožná – dokonca aj riešenie čiastkových otázok dunajskej budúcnosti, povedzme problému štrku, zložitá. Videl jeho nepriechodnosť, keď sa jeden podnik – Povodie Dunaja – usiluje zbaviť štrku a pritom stavebné podniky bojujú o štrkoviská, ktoré sú v rezorte poľnohospodárstva. A tie, chrániac pôdu, uvrhli na otváranie nových štrkových jám rozličné prekážky.

P. Danišovič rozčúlene vystúpil v tlači: „Dunaj má pri Bratislave baňu, v ktorej sa odhaduje asi 600 miliárd kubíkov štrku. Sústreďme sa naň a získame úžitok ochranný, plavebný i stavebný a ešte uchováme i pôdu. Pravdaže, ani jeden úžitok, ak je osamotený, nie je rentabilný. Ale na to je tu štát, aby zasiahol svojou integrálnou funkciou!“

Podniky napriek tomu opúšťali rieky a dávali prednosť lacnejšiemu získavaniu štrku v jamách mimo riečiska. Po takejto ťažbe vznikli trebárs rekreačné strediská v Senci, Jazerá na Štrkovi, vo Vajnorochoch aj na mnohých iných miestach.

Profesor Danišovič pochopil nezmyselnosť svojho boja so štrkami a s ľudskou hlúposťou. Osvojil si a ďalej šíril myšlienku, ktorou označil aj koncepciu nového veľkého diela na Dunaji – ignorovať pohyb nánosov a naopak využiť ich podložku na derivačný – prítokový i odtokový – kanál. Ním by na vodnom diele v Gabčíkove dosiahol rozdiel hladín 23 metrov, ak sa pod elektrárenským blokom vybagruje nános. Takýto spád však predurčoval gigantickosť stavby, aj nepredpokladane veľký úžitok vo všetkých troch hlavných funkciách diela: energia, plavba, ochrana územia.

■ VZNIK SÚSTAVY
Bolo to konečné vyústenie celoživotného štúdia, výskumu a tvorby: myšlienka na vzájomne nadviazaný komplex vodných diel na Dunaji na slovenskom a maďarskom území. Dielo, ktoré má onedlho už svoje meno: Sústava vodných diel Gabčíkovo – Nagymaros.

Jozef Dunajovec v spomínanej biografickej knihe o profesorovi Danišovičovi Projektantova odysea končí jednu kapitolu slovami: „Geniálna myš-

lienka, čo ako bola napádaná, sa svojou originalitou napokon presadila sama. Nečudujme sa, že toľko talentovaných ľudí – kritikov napádal práve tento geniálny projekt a nazývali ho Dunasaurum, gigantomániou, stalinskou stavbou socializmu a desiatkami iných pejoratívnych názvov. Proti sebe stáli poznania a naivita.“

Po skúsenostiach s výstavbou prvých vodných diel na Váhu – súčasťou budúcej vážskej kaskády, po dokončení dovtedy najväčšej energetickej stavby na Slovensku – Oravskej priehrade, a po realizácii nemeckých a rakúskych vodných elektrární na hornom toku Dunaja, ktorú naši stavitelia pozorne sledovali, boli slovenskí odborníci pripravení realizovať aj dielo takých rozmerov, aké si na Dunaji predstavoval profesor Dr. Ing. Peter Danišovič. Priblížme si v posledných dvoch dieloch seriálu štyridsaťročnú trajektóriu diela až po povel: „Sypte!“, ktorý vydal na prehradenie a vzdutie dunajských vôd Ing. Július Binder, po P. Danišovičovi druhá kľúčová osobnosť veľkého diela na Dunaji.

■ ŽENEVA 1949

V roku 1949 sa v Ženeve uskutočnilo rokovanie Komisie OSN pre energetiku. Okrem iného sa hovorilo aj o podpore Rakúsku, ktoré bolo ešte obsadené vojskami víťazných veľmocí, pričom sa pozornosť mala sústreďiť na vedeckú a finančnú pomoc pri výstavbe elektrární na strmých alpských riekach a na Dunaji, kde dvadsať rokov predtým o čosi vyššie postavená nemecká hydrocentrála Kachlet odhalila prekvapivo veľké energetické kapacity dunajského toku, rýchlu ekonomickú návratnosť investícií a veľa pozitívnych prínosov pre poľnohospodárstvo, životné prostredie a ochranu pred záplavami.

Členom našej delegácie na rokovani bol Ladislav Reisa, námestník generálneho riaditeľa Československých energetických závodov. Šťastnou náhodou nepatriť k vyznávačom jediného efektívneho spôsobu výroby elektriny, teda z uhlia. Naopak, uvedomoval si prínosy vodnej energie i možnosť vodného diela na našom, prípadne aj maďarskom úseku Dunaja. Už počas rokovania začal o veci debatovať s členom maďarskej delegácie Dr. Kovácsom a v debata prišli k záveru, že myšlienka by najskôr získala medzinárodnú podporu, keby sa priehrada stavala ako dielo dvoch susediacich štátov, teda ČSR a Maďarska. L. Reisa po návrate informoval o tom vtedajšieho ministra priemyslu Gustáva Klimenta. Ten sa na počudovanie idey chytil a dal si aj zistiť podrobnosti.

Prvé informácie, ktoré dostal, boli

odmietavé: náš Dunaj nemá dno ani brehy zo skál, ako jeho horný tok alebo katarakty na dolnom úseku, všetko sú to naplaveniny, dielo by sa nemalo o čo oprieť, stavba by navyše bola nad investičné možnosti československej ekonomiky, schválená prvá päťročnica s ňou neráta, spolupráca s Maďarskom nie je reálna, Maďari majú celkom iné ekonomické problémy, chýstá sa plán spolupráce ľudovodemokratických krajín a o ničom takom sa v ňom neuväzuje, čo by na to povedali v Moskve a podobne. Našťastie dal aj iný pokyn: Aby mu zistili, kto sa tým už zaoberal? A dostal odpoveď, že pred vojnou sa zanašaním štrkov z horného Dunaja zaoberal akýsi mladý inžinier Danišovič...

Minister Kliment poslal hneď dvoch expertov za ním do Bratislavy. Ing. Dr. Danišovič pôsobil v tom čase vo Vodoprojekte. Klimentovi emisári sa vrátili nadšení nápadmi slovenského inžiniera, pre ktorého v ich očiach najlepším vysvedčením i kádrovým posudkom bolo, že viedol výstavbu Oravskej priehrade, ktorá sa práve stala symbolom socialistickej industrializácie Slovenska, aj keď sa budovala počas vojny. Projektovateľ vážske stupne a dielo v Nosiciach, a to sa po dokončenej Trate mládeže pomenovalo ako Priehrada mládeže. Tým minister Kliment Danišoviča kádrovo odklepol. To bolo prvé víťazstvo. Druhé: problém dostal na starosť Klimentov námestník Ing. Bušniak – Slovák naklonený myšlienke. Už 31. októbra 1950 dostal od Vodoprojektu Danišovičovu koncepciu, ktorú mohol predložiť na najbližšej porade československo-maďarského výboru pre hospodársku spoluprácu.

■ KOLESO SA KRÚTI

Poverenieťo stavebného priemyslu v januári 1951 objednávalo vo Vodoprojekte osnovu budúceho projektu využitia Dunaja od sútoku s Moravou po vtok Ipľa. Ing. Danišovič bol naň pripravený: vypracoval ho do mesiaca. A tak čs.-maďarská komisia pre hospodársku spoluprácu rokovala už v júli v Budapešti o využití Dunaja na základe tejto koncepcie.

Začiatkom júna 1952 vláda ČSR schválila výstavbu sústavy vodných diel na Dunaji s tým, že zainteresované ministerstvá ešte do konca mesiaca vytvoria pracovnú skupinu na koordináciu prípravných prác. Ministri zahraničia uložila pripraviť rokovanie s maďarskou stranou. To sa uskutočnilo v auguste – za maďarskú stranu koncepciu P. Danišoviča posudzoval akademik Dr. Ing. Mossonyi, ktorý sa stal potom jej propagátorom na maďarskej strane. Účastníci porady sa zhodli, že horná časť diela sa bude riešiť derivačným – prívodovým a odpadovým – kanálom, dolná časť riečnym stupňom. Maďarská strana svoju časť diela navrhla posunúť trochu nižšie k Vyšehradu (Visegrád), kde už vykonala rozsiahly výskum – slovenská strana s tým súhlasila. Sformovala sa spoločná odborná komisia, ktorá mala koordinovať výskumné a projektové práce na oboch stranách.

Obe naše krajiny boli v postavení satelitov ZSSR. Projekt bol natoľko závažný, že si koncepciu vyžiadal na preštudovanie vtedajší sovietsky minister energetiky Malenkov. Ten si všimol, ako blízko leží projektované dielo k hraniciam s Rakúskom. Odporučil našej a maďarskej strane, aby sa komplexne riešil celý úsek Dunaja, od hraníc s Rakúskom spolkovou republikou.

Malenkov mal teda vlastne pravdu. Našou povinnosťou bolo – spoločne s Rakúšanmi – riešiť aj Dunaj nad Bratislavou. Tak vznikla idea spoločného

rakúsko-československého vodného diela Bratislava – Wolfstahl, ktorá ako prvé veľkorysé riešenie Dunaja na našom úseku zdržala na dlhé roky.

■ IDEOLOGICKÁ BRZDA

Rakúski a slovenskí odborníci sa prvýkrát stretli vo Viedni a ich rokovanie trvalo celý týždeň – od 7. do 14. decembra 1955. Rozobrali úskalia Dunaja od ich rozostavaného diela Ybbs – Persenbeug po ústie Moravy. Dohodli sa, že do roka obe strany vypracujú alternatívne riešenia vodného diela, na výstavbe ktorého by sa obe strany zúčastnili približne rovnakou mierou a ktorého prínosy by využívali rovnako parity. O dva roky na rokovaní v Prahe schválili koncepciu spoločného diela Wolfsthal – Bratislava podľa projektu, ktorý mal do dvoch rokov vypracovať bratislavský Hydroprojekt v spolupráci s rakúskou projektovou kanceláriou OEWAG Viedeň. So stavbou sa malo začať v roku 1961 a dokončiť sa mala roku 1963.

Spoločné dielo socialistického Československa s krajinou spoza Železnej opony sústavne narážalo na odpor obmedzených pražských ideológov, niektorých českých vodohospodárov a silnú skupinu komunistických funkcionárov z banického prostredia. Prví poukazovali na riziká spolupráce s kapitalistickým štátom, druhí sa ironicky vyjadrovali o úrovni slovenského staviteľstva, napriek už jestvujúcim hydroenergetickým dielam, tretí využívali výsadné postavenie baníctva, ktoré môže byť takýmto dielom ohrozené, odvolávali sa na „nekonečné“ zásoby uhlia na Ostravsku a v povrchových lomoch v severozápadných Čechách, kde sa práve nasadili obrie korčekové bagre, ktoré začali meniť prírodu na mesačnú krajinu.

Na ďalšej spoločnej porade s Rakúšanmi koncom roka 1960 vo Viedni obe vládne delegácie museli s poľutovaním konštatovať, že československá strana si neplní termíny, stavbu dokonca Štátny plánovací úrad nezarádila do ďalšej päťročnice napriek tomu, že projekt bol už hotový. Rakúšania boli pripravení a chceli stavať. Snažili sa však pochopiť naše problémy a súhlasili s odkladom výstavby. Už k nej nedošlo. Ing. Peter Danišovič sa o stroškotaní projektu Bratislava – Wolfsthal po rokoch vyjadril takto:

„Rakúšania chceli stavať. U nás nebola ochota. A pritom sme boli najprogressívnejší aj v Dunajskej komisii, aj v RVHP. Reálne v tom povojnovom čase najvyspelejší štát na Dunaji, ktorý mal na využitie najmenší úsek rieky, zostal najtmavším kútom. Rakúšania medzitým vybudovali na Dunaji šesť ďalších vodných diel.“

Foto dole: L. LESAY
(Záver seriálu v budúcom čísle)

Peter Danišovič sa dožil 104 rokov.

Argentínsky karikaturista exkluzívne pre Slovenské národné noviny Novinár so skicárom plným výstižných karikatúr

Peter ZÁVACKÝ – Kresba: A. Sabat

Alfredovi Sabatovi priniesla jeho dnes už kultová kresba Mlčiace cunami pre argentínske noviny La Nación v roku 2005 najprestížnejšiu cenu za novinovú „úvodníkovú“ karikatúru – World Press Cartoon 2006. Zároveň mu okamžite otvorila dvere do sveta súčasnej „veľkej“ karikatúry a jej autor začal zbierať jedno prestížne ocenenie za druhým. Verím, že odpovede tohto úprimného Juhoameričana, tejto výraznej osobnosti súčasnej svetovej karikatúry zaujmú aj čitateľov SNN tým skôr, že aj na Slovensku sa karikatúra pomaly z našich médií vytráca. A to je určite škoda.

je to ako všade vo svete o niečo horšie, ale popularitu si udržiava. Pravdou však je, že sa z novin a mediálneho trhu za posledných tridsať rokov postupne vytráca.

• Čo pre vás znamená karikatúra?

Karikatúru vnímam ako svojbytnú formu umenia, jedinečné spojenie kresby, maľby a napríklad žurnalistiky. Zároveň je však karikatúra pre mňa najkrajšou hrou, ktorá naplňa môj doterajší život. A robiť v živote to, čo ma teší a baví, to je nádherný pocit.

• Vo svete ste známy a uznávaný ako majster karikatúrneho portréta. Máte svoju definíciu portrétnej karikatúry?

Portrétna karikatúra má bližšie k psychologickému štúdiu modelu ako k bežnému portrétovaniu podoby tváre. Všetko musí prejsť filtrom vašej hlavy a zrazu zistíte, že vaše myslenie a pohľad na vec sa môžu meniť a líšiť od seba každý deň. Takže podľa mňa ide najmä o „psychologický biznis“, zachytenie vnútra portrétovanej osoby tak, ako ho vy cítite. Autor je v tomto prípade niekde uprostred medzi modelom a divákom. Napoly výtvarník, napoly psychológ. Ak sa

uspokojíte iba s ukážkou svojich kresliarskych schopností, tak ste si túto jej základnú podstatu nechali ujsť. To potom radšej zobrazujte vázu s kvetmi a zátišia – nie tvár.

• Čím vás tak priťahuje práve ľudská tvár?

Neviem to presne povedať. Dovoľuje mi to študovať charakter jej vlastníka, jeho spoločenský status, jeho správanie sa, no súčasne zisťujem, akým tajomným pre mňa portrétovaný človek stále zostáva. Nikdy úplne nezistíte, čo sa za tou tvárou skrýva. Možno je to práve to tajomstvo, ktoré ma priťahuje. Tak ako je to v prípade Mony Lisý či autoportrétu Rembrandta.

• Ako spoznáte, kedy je karikatúra dobrá?

Dobrá karikatúra vás má prinútiť k rozmyšľaniu. Má byť pochopená, no nie zrejmá. Nemala by vám hneď všetko prezradiť, všetko odkryť a basta. Menej býva niekedy viac. Mali by ste použiť predovšetkým hlavu, aby ste ju pochopili.

• A dobrého karikaturistu?

Dobry karikaturista by mal

byť ako prst ukazujúci na to, čo by malo byť kritizované. Nikdy by si nemal o sebe myslieť, že je sudcom alebo hviezdou. On nie je lepší ako ktokoľvek iný. Iba jedno ducho stojí nad témou a kreslí ju tak, ako ju vidí, a najmä cíti. A mal by si udržať dostatočný odstup aj od tých, ktorí sa mu páčia. Pretože musí zostať slobodný a nezávislý, byť schopný kritizovať aj tých, s ktorými sa stotožňuje. Mal by mať vždy na pamäti, čo je správne a čo nie nezávisle od toho, kto to robí. Ak raz predáte svoju dušu, niet už cesty späť.

• Čo by ste odkázali priaznivcom karikatúry na Slovensko?

Posielam im moje kreslené „MUCHOS SALUDOS“...

A. Sabat: Mlčiace cunami

Alfredo Sabat sa narodil v roku 1966 v Buenos Aires a pochádza zo známej výtvarníckej dynastie. Excelentný výtvarník s univerzitným diplomom grafika sa považuje skôr za kresliaceho novinára, ktorý kresbou bez slov smelo hlása, čo by sme nemali prehliadnuť a prepočuť. Zastáva názor, že novinová karikatúra by mala problém len načrtnúť a nechať čitateľa, nech si záver urobí sám. Vo svete karikatúry je uznávaný najmä ako autor portrétov najznámejších osobností zo sveta politiky, umenia a športu. Spomenieme aspoň mená ako Alžbeta II., Fidel Castro, Beatles, Lady Gaga, Rembrandt, Picasso či Marilyn. Keď som ho požiadal o rozhovor, na moju prvú otázku – čo vie priemerný

Argentínčan o Slovensku, neodpovedal priamo. Odpoveďou bolo azda jeho úprimné prekvapenie, že o jeho tvorbu je záujem až v takej, pre neho ďalej krajine v strede Európy.

• S vaším menom sa stretávame na súťažiach vo svete iba od roku 2006. Prečo?

Máte pravdu, na súťažiach som mal svoju premiéru až v roku 2006. Dovtedy som súťažil jednoducho neveril. Až potom, keď som už vyhral niekoľko cien, som im uveril a prišiel im na chuť.

• Je karikatúra v Argentíne populárna?

V Argentíne bola karikatúra veľmi populárna v minulosti. Dnes, keď nastúpili nové médiá,

Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu IV.

1. pešia divízia, Slovenský vojak

KNIHA TÝŽDŇA

Pavel Mičianik

SLOVENSKÁ ARMÁDA V ŤAŽENÍ PROTI SOVIETSKEMU ZVÄZU IV.

(1941 – 1944)

1. pešia divízia Slovenský vojak

O vojne prvej Slovenskej republiky proti Sovietskemu zväzu nie je mnoho kníh. K najmotívnejším rozhodne patria spomienky jedného z mála účastníkov celého ťaženia, vynikajúceho lekára, zakladateľa a riaditeľa nemocnice v Podunajských Biskupiciach Dr. Karola Vírsika.

Jeho svedectvo o frontových udalostiach v čase krátko po oslobodení a následne celého obdobia budovania ľudovo-demokratického zriadenia až po šesťdesiate roky sú v slovenskej literatúre jedinečným dokumentom, ktorý by si zaslúžil viac európskej a svetovej pozornosti.

Vydanie ďalšieho pôsobivého, historického diela je preto pre slovenského čitateľa jedinečnou príležitosťou doplniť si obraz doby, ktorá bola doposiaľ mapovaná len jednostranne. Takúto možnosť ponúka aj Pavel Mičianik už štvrtým a zároveň posledným dielom vojnovej série z Vydavateľstva Dali-BB Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu (1941 – 1944). Publikácia až lexikograficky na bezmála päťsto stranách zachytáva reorganizáciu Rýchlej divízie na 1. pešiu divíziu. Autor sa venuje jej všestrannému výcviku v ťažkých materiálnych podmienkach a nasadeniu na Kryme v lete a na jeseň 1943, jej rozdeleniu na dve časti až po ukončenie existencie v júni 1944. Posledný diel memoárov je venovaný najmä slovenským vojakom a dôstojníkom, ktorí so ctou prešli východným frontom v rokoch 1941 – 1944. Tým, ktorí zahynuli, aj tým, ktorí prežili. Je venovaná aj ich potomkom a všetkým, ktorí chcú poznať vlastnú minulosť. Prináša bezprostredné skúsenosti a názory príslušníkov jednotky na každodenný život na fronte, na vojnu samotnú, svedectvá o vzťahoch s príslušníkmi spojeneckých armád a s civilným obyvateľstvom, poznatky o živote obyvateľov Sovietskeho zväzu. Po prvý raz približuje aj osudy vojakov, ktorí sa dostali do sovietskeho zajatia. Najautentickejším a najcenejším prameňom sú vojnové denníky, ktoré si vojaci písali priamo na fronte. Autor im venuje celé štyri záverečné kapitoly publikácie. Aj preto by toto dielo nemalo chýbať vo všetkých verejných, ale aj v školských a univerzitných knižniciach.

Tibor B. HAČKO

NEKROLÓG

Keď v roku 1982 prišla na filmové plátna adaptácia románu Ladislava Balleka Pomocník pod režisérskou taktovkou Zora Záhona, bol to práve Štefan Riečan v podaní Ela Romančíka, ktorý vdýchol tomuto filmu nesmiernu dávku ľudskosti. Elo Romančík bol v tom čase na vrchole svojho hereckého majstrovstva, presvedčivý, bravúrny, no stále skromný a vnútorné pokorný. Patril skrátka do generácie hercov, ktorí vyoralí doteraz najvýraznejšiu brázdou v našom divadelnom, filmovom, ale aj v rozhlasovom svete.

Herec s pokorou v srdci

Elo Romančík sa narodil 17. decembra 1922 v Ružomberku a po pôsobení v Martine od roku 1956 až po svoj odchod do dôchodku v roku 2002 bol jedným z hereckých pilierov našej prvej scény – činohry SND. Veľmi skoro tohto charakterového herca objavil aj film. Účinkoval napríklad v takých známych filmových dielach, akými sú Rodná zem (1953), Kapitán Dabač (1959), Polnočná omša (1962), Kládvo na čarodějnice (1969), Ežo Vlkolinský (1978), Dvanásť nahnevaných mužov (1981), Diabol vo Francúzsku (1991) či Romulus Veľký (1992). Doslova nezabudnuteľná bola jeho herecká kreácia v kultovom muzikáli Na skle maľované a milovníkom rozhlasových hier doteraz znie v ušiach jeho charakteristický hlas bohatý na odtiene a modulácie, ktorými vedel sprítniť diela od klasických hier až po tie súčasné.

Posledné roky života boli pre Ela Romančíka ťažké. K vážnym zdravotným a rodinným problémom sa pridružilo aj sklamanie z toho, kam smeruje naša kultúra. V jednom z posledných rozhovorov povedal: „Kedysi malo umenie obrovský priestor. Všetky štúdiá v Slovenskej televízii fungovali denne. Dnes sú prázdne a páchnu stuchlinou. Prečo niet napríklad Chvilky poézie? Takéto hodnoty už dnes nemajú nikde priestor. Dobré to vystihol Milan Rúfus, ktorý mi raz napísal: Máš pravdu. V tomto globálnom finančnom otepľovaní ráno rosu na tráve nenájdeš.“

Elo Romančík opustil tento svet 9. októbra 2012. Svojej krásnej deväťdesiatky sa už nedožil. Česť jeho pamiatke!

(mab) - Foto: archív

HUMORESKA

Nebojte sa, milí čitatelia, nejde o slepačí mor, ktorý začal nivočiť našu hydinu. Nejde ani o nejakú slovenskú eko, bio, prípadne inú farmu. Reč bude o farme s veľkým „F“, teda o slávnej reality šou, ktorou sa snaží nemenovaná komerčná televízia celoplošne zlikvidovať zvyšky súdnosti a dobrého vkusu pod Tatrami.

Aký je recept na podobný program? Jednoducho si pozvete na kasting pár sto ľudí a vyberiete si z nich čo najpestrejšiu vzorku vulgárnych jedincov, exhibicionistov, životných skrachovancov, radodajných žien a podobne. Dotyčných potom sta-

čí zavrieť na jedno miesto a skôr či neskôr je o zábavu postarané. Keby sa náhodou naša božia zoologická záhradka nesprávila patrične „televízne“, tak im naservirujeme alkohol a o zábavu bude určite postarané.

Televízna Farma, na ktorej sa pípa od vidím do nevidím

Tá spočíva v zákernom intrigovaní a následných potýčkach jednotlivých účastníkov, v sexuálnom harašení podľa vzorca „každý s každým“, a najmä v nadávaní. Doposiaľ televízie všetky masťné slová „vypípali“. Napríklad: Ty ... píp, ty si myslíš, že som... píp? V poslednom čase však

na to čoraz častejšie zabúdajú. Zrejmé zaradili do nákladov aj sumy na pokuty, lebo vedia, že iné médiá rady zverejnia horibilné čiastky za porušenie zákona a záporná reklama sa začína na Slovensku čoraz viac vy-

plácať. A keby aspoň tie vypípané slová boli z pestrej slovnej zásoby, ale ozýva sa stále zo päť tých istých terminov, ktoré sú v drvivej väčšine spojené s urogenitálnym traktom a s ním súvisiacou činnosťou. Také donedávna ešte tabuizované hovno už nestojí ani za pípnutie.

Všetky problémy by boli razom vyriešené, keby sa na niektovej z masmediálnych fakúlt, a máme ich požehnané, zriadila katedra nadávok. Do všelijakých reality šou by sa potom mohli prihlásiť iba účinkujúci,

ktorí by sa preukázali, že majú z tejto katedry zápočet. Veď len povážte, ako pekne by z obrazovky zneli slová ako: krepán, kikumor, potľkeň, zleza, fífířirí, prípadne zola neočatá. Nevymýšľam si! Presne tieto nadávky som objavil v česko-slovenskom slovníku vydanom v roku 1922 pre českých

úradníkov, žandárov a inú inteligenciu, ktorí prichádzali počas prvej ČSR pozdvíhať Slovensko. Bolo ich tam oveľa viac a všetky pod pekným heslom „nadávaniny“. Komerčná televízia by zabili dve muchy jednou ranou. Ušetřili by na honorári pre „pípača“ a zároveň aj na pokutách, keď je tento prepotrebný zamestnanec na dovolenke a ony „zabudnú“ odstrániť vulgarizmy z vysielania. A navyše, pospolitý divácky ľud by si obohacoval slovnú zásobu našimi irečiteľnými nadávkami, takpovediac dedičstvom otcov. Že je to utópia? Ja vám dám takú utópiu vy... píp, až sa z toho... píp.

Marek DANKO

Ak ktosi čo i len ovažal zachovalé stredoveké dokumenty, pochopí Rasticov význam

Prvá slovenská významná politická osobnosť a štátnik

Milan S. ĐURICA – Ilustrácia: Mikuláš KLIMČÁK

Po zmene režimu v roku 1990 redaktor ktoréhosi časopisu na Slovensku mi kládol otázky do ankety, v rámci ktorých bolo aj: „Koho považujete za najvýznamnejšiu osobnosť slovenských dejín?“ Na moju jednoznačnú odpoveď: „Rastica!“ zostal redaktor udivený, ako keby bol počul prvý raz v živote toto meno, a opakovane otázky. Tak som mu povedal: „Vy ho asi voláte Rastislav.“ Ale ani potom nezdal sa mi byť presvedčený.

Po chaotických a nedôstojných ruvačkách okolo otázky, či Svätopluk I. bol kráľom starých Slovákov a či mu patrí pomník na nádvorí Bratislavského hradu, ktoré vtedajší predseda NR SR rozumne vyriešil zachovaním daného stavu, až na tie naivné „zlepšovania“ umeleckého diela, opäť sa verejne diskutuje o ďalších pomníkoch. V týchto súvislostiach rád by som poukázal na málo vyhodnocovanú osobnosť slovenských dejín 9. storočia, ktorou je knieža a kráľ Rastic (846 – 870).

■ ROZHÝBANÉ SLOVENSKO

V tieto dni sa celé Slovensko rozhybalo oslavnými podujatiami na počesť sv. Cyrila a Metoda, ktorým je venovaný celý jubilejný rok. Tisícové účasti Slovákov a Sloveniek počnúc v staroslávnnej Nitre, kde sa tieto celoslovenské oslavy oficiálne otvorili za prítomnosti najvyšších štátnych aj cirkevných predstaviteľov, dokazujú živý záujem občanov.

Desiatky správ a informácií nás o tom v médiách informovali. Na viacerých miestach sa to spájalo aj s Vátrami nezávislosti z roku 1992. Ale objektívny pozorovateľ sa nemohol ubrániť dojmu, že na hlavnú osobnosť týchto historických udalostí si takmer nikto vážnejšie nespomenul. Prítom historický fakt je, že nebyť kniežaťa Rastica, ktorý sídlil hlavne na Devíne, nikdy by k nám neboli prišli naši vzácní učitelia a národní aj európski patróni Cyril a Metod.

To sú iba dva veľmi výrečné príklady, ako sa vyučovali a doposiaľ vyučujú slovenské dejiny na Slovensku. Kto iba trocha ovažal zachované stredoveké dokumenty, musel zistiť, že prvou slovenskou významnou politickou osobnosťou, ktorú jednoznačne dosvedčujú početné dokumenty, bol RASTIC (Rastislav), označovaný ako knieža, ale aj ako kráľ. Vládol starým Slovákom v rokoch 846 – 870. Ale vo väčšine tých dokumentov jeho meno je pravidelne zaznamenávané ako RAS-

TIC, iba výnimočne aj ako Rastislav. Je teda jasné, že on sám sa volal RASTIC a nie Rastislav. (O tých výnimkách, ktoré sa nachádzajú väčšinou v neskorších slovanských prameňoch, a to aj s „o“ v prvej slabike, teda Rostislav, doposiaľ nikto nevypracoval náležitú štúdiu.) V novej literatúre sa však rozšírilo – alebo presnejšie bolo uvedené a rozšírené prakticky výlučne meno Rastislav, prípadne Rostislav. Malo to svoj nepriznaný dôvod.

Nečudoval by som sa, keby sa aj teraz mnohí, čo budú čítať tieto riadky, pri tomto mene našli v rozpakoch a kládli si otázku: Kto to bol? Mnohokrát som to zistil, keď som najmä mladším ľuďom chcel niečo povedať o Rasticovi. Musel som hneď dodať, že to bol ten slovenský štátnik, ktorého nesprávne nazývame Rastislav.

Nuž najprv niečo o tomto mene.

Každý, kto sa zaoberal štúdiom zachovaných historických prameňov o našich dejinách v 9. storočí, musel si všimnúť, že v prevažnej väčšine západných prameňov vladár starých Slovákov, ktorý sídlil na „nevýslovnej pevnosti Devín“, je označovaný menom Rastic (zrejme s rozličnými grafickými formami ako Rasticus, Rastitius, Rastizius, Rastizus, Rastrix, Razidus, Ratizidus, ako je to bežné pri všetkých slovanských menách vo franských prameňoch). Toto meno sa v prameňoch vyskytuje najmenej 31-krát. Meno Rastislav (tiež vo variantoch ako Rasisthlábos, Rastizlaus, Rastislaus, Rastislaus, Crescentius) som tam našiel iba 7- alebo 8-krát. V slovanských prameňoch, ktoré pochádzajú z oveľa neskorších čias a vznikli mimo vtedajšieho Slovenska, takmer výlučne prevláda forma Rostislav. Ale kto mal záujem o to, aby sa Slováci v dejinách nepokladali za osobitný národ, inteligentne využil fakt, že v domácich prameňoch sa nachádza prevažne forma Rastislav, a preto úplne zamlčal jeho pravé meno. Tým sa totiž vymazal jazykový dôkaz, že Rastic nemohol pochádzať zo žiadneho iného slovanského národa, ale bol iba Slovákom. Meno Rastic totiž s koreňom „rast“ (rásť, latinsky crescere, z čoho Crescentius) v našom životnom priestore nemohol mať ani člen našich západných, ani severných, ani východných slovanských susedov, lebo tí všetci vo svojich jazykoch majú koreň „rost“ (rosti). Mohlo teda byť iba slovenského (prípadne slovinského) pôvodu.

■ VLADÁR NA DEVÍNE

Vládol však na našom území starých Slovákov a dokázal upevniť svoj štátny útvar aj na úrovni medzinárodných vzťahov. Bolo to totiž dávno pred príchodom starých Maďarov, ktorí narušili kontinuitu staroslovenského etnika za Dunajom, a tým dali podnet na diferenciáciu medzi starými Slovákami a Slovincami, čo následne viedlo k vzniku dvoch odlišných národov. Právom teda máme Rastica pokladať za prvého, bezpečne zisteného slovenského panovníka. A to panovníka, dnes by sme povedali európskych rozmerov. Dokázal sa partnersky stykať nielen s predstaviteľmi Franskej ríše, ktorých východnej politike úspešne odporoval, ale aj

s najvyššou vtedajšou politickou autoritou, ktorou bolo pápežstvo v Ríme, ako aj s „druhým Rímom“ Carihradom a jeho vladárom, ktorým bol cisár Michal III. Každý iný národ by si takúto historickú osobnosť vysoko cenil, vážil a náležite oslavoval. Iba my Slováci väčšinou nepoznáme ani jeho pravé slovenské meno. Na jeho Devíne by ho mal pripomínať všetkým našim generáciám primerane dôstojný pomník. No zdá sa, že napríklad v hlavnom meste Slovenskej republiky sú najdôležitejšie verejné miesta vyhradené pre rozličných pájčov, ale opravdivé osobnosti slovenského národa z jeho vyše tisícpäťstoročnej minulosti alebo sú celkom ignorované, alebo sa im pridelujú ťažko prístupné kútiky v anonymných priestoroch.

Knieža starých Slovákov Rastic pochádzal z najstaršieho známeho dynastického rodu našich predkov v 9. storočí a vládol nad tretím ich dejinami zaznamenaným štátnym útvarom. Ten vznikol celkom podľa vtedajších zvyklostí – násilným zlúčením dvoch blízkych slovanských kniežatstiev: Nitrianskeho a Moravského. Po víťazstve moravského kniežaťa Mojmíra sa celé spojené kniežatstvo začalo nazývať Moravským, Moravou. Mojmír však vládol sotva desať rokov a po ňom v roku 846 nastúpil jeho synovec Rastic. Musel byť vtedy v najlepšom mladom veku, lebo vládol takmer štvrtstoročie, a tak upevnil tú slovenskú Moravu, že sa dokázal postaviť na odpor politickému tlaku i vojenským prepadom Franskej ríše (Drang nach Osten), ktoré víťazne odrážal.

■ TITULUJÚ HO AKO KRÁĽA

Už po roku 852 franské pramene titulujú Rastica aj ako kráľa a svedčia o „nevýslovnej pevnosti Rastica Devín“, ktorú sa im nepodarilo dobyť. Rastic musel mať aj solidné vzdelanie a široký politický rozhľad, keď sa rozhodol zaisťiť svojmu kráľovstvu aj najvyššiu oporu, ktorou bolo uznanie zo strany pápežského stolca v Ríme. Vedel totiž, že Frankovia sa postupne zmocňovali všetkých krajín v Európe aj tým, že šírili kresťanstvo a mali podporu pápežov. Preto asi v roku 861 vyslal svojich poslov až do Ríma k pápežovi Mikulášovi I. (858 – 867) a prosil ho, aby mu poslal biskupa a učiteľov, ktorí by jeho ľudu vysvetľovali už prijatú kresťanskú vieru v našom slovenskom jazyku. Za tým bol Rasticov program dosiahnuť úplnú cirkevnú nezávislosť od bavorských biskupov zo Salzburgu a z Pasova (Passau), ktorí si podľa synody pri Dunaji z roku 796 robili nároky na naše územia. Od roku 798 totiž bavorskí biskupi na rozkaz Karola Veľkého mali povinnosť vyslať misionárov do všetkých slovanských končín. Pápež, ktorý vošiel do dejín ako sv. Mikuláš I. Veľký, nemohol mať v Ríme takých kňazov, preto mu nemohol vyhovieť. Možno sa aj trocha obával, lebo práve v tom čase cirkev mala vážne problémy s pokresťančením Bulharov. Nevieme, či práve tam v Ríme nedostal Rastic radu, aby sa v tejto veci obrátil na cisára „druhého Ríma“ – Carihradu, ktorým bol Michal III. (842 – 867). Lebo naskutku už o rok neskôr vyslal podobné posolstvo do Carihradu, ktoré

cisár Michal III. ústretovo prijal a splnil Rasticovu žiadosť. Vyslal na vtedajšie Slovensko svojho dvorného filozofa Konštantína, ktorý už mal podobné skúsenosti z iných vyslaní, a pridal mu aj jeho najstaršieho brata Metoda, ktorý mal právnické vzdelanie a roky skúsenosti v štátnej správe ako cisársky správca odľahlých území.

Tieto dokumentované fakty dokazujú, že kráľ Rastic sa cítil opravdivým vladárom, ktorý udržiaval normálne medzinárodné styky tak s Franskou ríšou, ako aj s najvyššou nielen duchovnou, ale aj svetskou mocnosťou pápežského stolca, ba dokonca aj s byzantským cisárom v ďalekom Carihrade. Veď každé takéto posolstvo vyslané ku stovky kilometrov vzdialeným mocným vyžadovalo náročné prípravy, výber kompetentných vyslancov znalých latinského a gréckeho jazyka, ale aj diplomatické zvyklosti a navyše i množstvo vzácnych darov a vojenský sprievod na ich zabezpečenie. Išlo o vybavenie sprievodu niekoľko sto osôb, a to na čas viac mesiacov. Tým všetkým musel Rastic hojne disponovať, ináč by nemohol dúfať, že jeho posolstvo bude prijaté na pápežskom dvore v Ríme alebo na byzantskom cisárskom dvore v Carihrade. Bol to teda on, ktorý uviedol Slovákov do európskych dejín úspešným vojenským odporom proti tlaku Franskej ríše, ktorej vojenské sily nedokázali vy dobyť jeho „nevýslovnu pevnosť Devín“ či „nedobytný hrad Devín“. Vynikal však aj diplomatickým rozhľadom, ktorý ho priviedol k vyžiadaniu učiteľov kresťanskej viery, ktorí by jeho ľud vyučovali v jeho vlastnom jazyku.

■ APOŠTOLSKÁ ÚCTA

Príchod apoštolov Konštantína-Cyrila a Metoda medzi starých Slovákov bol takým dôležitým historickým činom Rastica, že pravoslávna cirkev neváhala vyhlásiť ho za svätého s titulmi „mučeník, moravské knieža, rovný apoštolom“. Možno by nebolo od vecí, keby aj naši cirkevní predstavitelia uvažovali, či by sa nedalo pomýšľať na otvorenie procesu kanonizácie tohto nášho národného hrdinu, ktorý sa zaslúžil o založenie vlastnej cirkevnej organizácie na Slovensku, a celkom podobne ako v nasledujúcom storočí sv. Václav doplatil na to aj vlastným životom.

Z historického hľadiska teda bez pochybností možno tvrdiť, že kráľ Rastic je prvým slovenským štátnikom európskeho formátu, je skutočným zakladateľom slovenskej národnej a kresťanskej identity a následne aj z nej vyplývajúcej práva na jazykovú a kultúrnu osobitosť, ako aj na štátnu samostatnosť. Bez Rastica sotva by sme dnes boli Slovámi. Ibaže v našej historickej vede a kultúre to asi dlho potrvá, kým sa emancipujeme z pseudovedeckých mýtov, ktoré o nás cudzí vymysleli a nám naočkovali.

A ak naši politickí činitelia konečne uvažujú aj o náležitých prejavoch úcty voči našim historickým osobnostiam dôstojnými pomníkmi na historických miestach, tak by mali rezervovať pre mohutný pomník Rasticovi práve jeho nepochybne dokumentované sídlo, ktorým bol jeho nedobytný hrad Devín. Podobne by mal zdobiť Nitru na Zobore primeraný jazdecký pomník najvýznamnejšieho slovenského bojovníka kráľa Svätopluka I. Veľkého, ktorý nielen úspešne zadržal „Drang nach Osten“ franských kráľov a cisárov, ale svojimi výbojmi po prvý (a posledný) raz zjednotil pod svojou mocou veľkú časť slovanských obyvateľov strednej Európy od Lužického Srbska až po dnešný Belehrad a od strednej Visly po rieku Dravu.

Košickí matičiari za majstrom slovenského ornamentu Po stopách Štefana Leonarda Kostelničáka

Miestny odbor Matice slovenskej v Košiciach najmä vďaka iniciatíve Agnešky Čiasnohovej zapracoval do svojho plánu práce na mesiac september aj autobusový zájazd po stopách významného predstaviteľa slovenskej ornamentiky. Práve táto členka výboru MO MS v Košiciach meno Štefana L. Kostelničáka, ale najmä jeho dielo neúnavne pripomína. Popri tomto hlavnom zámere bola tu príležitosť pripomenúť si aj iné dejinné udalosti a osobnosti zviazané s trasou zájazdu.

Po niekoľkohodinovej ceste autobusom s dvoma zastávkami dorazili košickí matičiari v krásnej sobotnej jesennej dopoludnej do Spišskej Starej Vsi. Tu ich už vítala sekretárka primátora tohto malebného centra Zamaguria Agneška Dlhá, ktorá bola ich hlavnou sprievodkyňou. Prvou zastávkou bol pamätník majstra slovenského ornamentu Štefana L. Kostelničáka. Košickí matičiari ozdobili pamätník vencom. Hlavné slovo mali matičiarky, členky speváckej skupiny, pod vedením vedúcej Milky Nôtovej. Milým prekvapením bol dar spišskostaroveských matičiarov svojim košickým sestram a bratom. Čerstvo namaľovaný obraz od Jaroslava Tomalu, predsedu MO MS, im v zastúpení odovzdala Agneška Dlhá. Podujatie pri pamätníku ukončili matičiari hymnou Kto za pravdu horí. Erudovaný rozhovor s redaktorom Zamagurských novín Lukášom Marhefkom mala Gabriela Čiasnohová. Cez ces-

Kostelničákov dielo zaujalo mladých i starších.

tu sa košickí matičiari presunuli do blízkeho kostola, kde ich už čakal Pavol Krokus, kaplán vo Farskom kostole Nanebovzatia Panny Márie, ktorý ich oboznámil s farnosťou. Košické matičiarky v kostole predviedli ďalšie krásne piesne zo svojho repertoáru. Keď sa ozval poľudňajší zvon, pomod-

lili sme sa všetci spoločne Anjel Pána. Košickí matičiari venovali príspevok na odsľúženie svätej omše za majstra Kostelničáka. Nasledoval chutný obed, ktorý mnohým padol vhod. Plní dojmov z doterajšieho priebehu podujatia sa vybrali Košičania na miestny cintorín, aby sa poklonili miestu

posledného odpočinku majstra a jeho rodičov (majster síce skonal na návšteve u svojho brata v Košiciach, pochovaný je však vo svojom rodisku). Okrem venca za MO MS v Košiciach ho skrášil aj malý venček od košických speváčok. Tu sa okolostojacim prihovorela Gabriela Čiasnohová. Spomenula, aký veľký úspech majú putovné výstavy majstrových diel (na celý rok 2013 sú už vopred objednané). Medzi školskou mládežou má veľký ohlas najmä kreslenie ornamentov. Ako príklad usilovnosti v tomto smere uviedla Miriamku Tomašovic, ktorá nechýbala ani na tejto akcii. Vyvrcholením podujatia bolo pár goralských piesní. Veru, je čo obdivovať aj čím sa chváliť i v takých skromnejších pomeroch Zamaguria (hlavné, čo tu však ľudom chýba, je stále zamestnanie).

V popoludňajších hodinách sa Košičania rozlúčili so Spišskou Starou Vsou, cestou domov navštívili Strážky, v súčasnosti mestskú časť ďalšieho malého spišského mestečka. Stihli posledný vstup do známej galérie, v ktorej je množstvo obrazov od autorov zviazaných s touto podtatranskou oblasťou, najznámejší z nich je Ladislav Medňanský (1852 - 1919). Po vyše 10-hodinovom putovaní dorazili košickí matičiari ešte pred zotmením do Košíc.

Anton METEŇKO

Nezabudli ani na prvého predsedu MS Štefana Moysesa Pocta Bernolákovi pri pamätníku v Trnave

Dňa 8. októbra 2012, v tento pekný slnečný deň sme sa za matičiarov v Trnavskom kraji rozhodli vzdať poctu Antonovi Bernolákovi pri jeho pamätníku v meste Trnava. Pripomenuli sme si tak 250. výročie jeho narodenia. Riaditeľka Domu MS v Galante, predsedníčka a podpredsedníčka MO MS v Trnave a ďalší matičiari sa stretli pri Bernolákovej bráne.

Greka Partlová prečítala svoje básne o Bernolákovi, Zlatica Lehotská položila k jeho nohám kyticu kvetov a Adrienka Horváthová povedala v krátkosti zo života Antona Bernoláka. Bol to katolícky kňaz, jazykovedec, kodifikátor prvého slovenského jazyka, zakladateľ Slovenského učeného tovaríšstva, narodil sa 1.10. 1762 v Slanici.

Študoval vo Viedni a v bratislavskom seminári. Za kňaza bol vysvätený v Trnave. Od roku 1791 bol arcibiskupským tajomníkom v Trnave, archivárom, prísasným notárom ústrednej cirkevnej stoličky, od roku 1792 zakladateľom a riaditeľom Slovenského učeného tovaríšstva. Od roku 1797 pôsobil v Nových Zámkoch, kde 15. 1. 1813 zomrel. Do-

dnes si dostatočne neuvedomujeme význam Bernolákovej kodifikácie, ktorý renomovaní literárni historici porovnávajú s významom príchodu sv. Cyrila a Metoda, k ich nielen náboženskej, ale aj kultúrnej misii. Bernolák dostal od Boha nielen úlohu, ale aj vedomosť a silu kodifikovať jazyk a stmeliť národ, národné povedomie, úzus slovenského jazy-

ka a literatúry, kultúry. Slovenské učené tovaríšstvo malo veľký dosah na slovenskú inteligenciu, ako aj na slovenskú čitateľskú obec. Hlavný stánok bol v Trnave, v mnohých slovenských mestách, ale aj vo Viedni a v Jágri.

K najznámejšiemu Bernolákovmu dielu patrí 6-zväzkový Slowár slowenský česko-latinsko-nemeccko-uherský, ktorý vyšiel až v rokoch 1825 - 1827.

Pri tejto príležitosti sme sa poklonili aj pri pamätnej tabuli zakladateľa Matice slovenskej Štefana Moysesa, ktorá bola nedávno vynovená vďaka MO MS a mestu Trnava. Pripomenuli sme si tak dve významné osobnosti slovenského národa.

Zlatica LEHOTSKÁ

Tradičné podujatie pripomína významnú osobnosť našej literatúry Timravínym chodníčkom už dvadsiaty prvý raz

Slnkom zaliate ráno sľubovalo nádherný jesenný deň. A pred Gymnázium BST v Lučenci postávajú hlúčky ľudí. Dospelí aj deti, študenti i skôr narodení. Turisti, či menej turisti, domáci, či cezpoľní. Veru, takto sa prvú októbrovú sobotu stretávajú, aby si pripomenuli významnú osobnosť slovenskej literatúry, prozaičku, rodáčku Boženu Slančíkovú-Timravu.

Podujatie, ktorého 21-ročnú históriu začal písať spolu s tunajšími turistami vtedajší riaditeľ gymnázia pán Ján Šufliarsky prerástlo už do tradičného a pätnástykrát je jeho hlavným organizátorom Dom Matice slovenskej v Lučenci.

A tak po literárnom pásme v podaní gymnazistov sa prihovorela prítomným pani Elena Melicherová, súčasná riaditeľka gymnázia, ktorá priblížila život a dielo spisovateľky a pripomenula 145. výročie jej narodenia. Po týchto slovách nasledovalo privítanie a bližšie informácie o podujatí z úst Aleny Rezkovej, riaditeľky Domu MS. A potom už len rýchly nástup do troch autobusov a podme spolu za zážitkom! Začali sme na Políchni. Tu si účastníci pochodu mohli pozrieť rodný dom, evanjelickú faru a v priestoroch dvora zas práce žiakov ZŠ okresov Lučenec a Poltár, ktorí sa zapojili do výtvarnej súťaže Maľujeme Timravu. A aby toho nebolo

málo, organizátori pripravili aj súťaž. Každý mohol dať svoj hlas dielu, ktoré sa mu páči, a zaradiť sa tak do losovania. Po prehliadke rodného domu i vystavených prác, po prihovore pána Pavla Kyseľa, starostu obce, i prítomného poslanca VUC Branislava Hárnika nasledovala cesta na miestny

cintorín. Tu pri hrobe Pavla Slančíka, otca spisovateľky, evanjelického farára a jedného zo zakladateľov Matice slovenskej bola zasadená Lipa reformácie. Po prihovore farára Juraja Holeka a Ivana Muchu, seniora Novohradského seniorátu, sme si zaspievali matičnú hymnu Kto za pravdu horí. Ďalším

Timravín chodníček prilákal viac ako dvesto turistov.

zastavením bol Pamätný dom Boženy Slančíkovej-Timravovej v Ábelovej. Tu sa prítomným prihovorel pán Miroslav Bielik, člen výboru Matice slovenskej, a pán Viliam Kóroši, starosta obce, ktorý všetkým privítal a pozval po prehliadke domu na pripravené občerstvenie. Takto posilnených, vydalo sa zo Slančíkových lazov takmer 200 účastníkov pochodu na cestu krásnou jesennou prírodou. Vzduch voňal babím letom a hubami, čo po vykukli daždi. A tak si mnohí okrem slnečných lúčov niesli domov aj za náručím bedlí či masliakov. Len krátke zastavenie na vrchu Bralce, 817 m. n. sm., a potom skalnatou cestičkou k Timravinej studničke. Tam k lavičke pod pláňkou, kde sedávala a písala tie smutnokrásne príbehy o ľuďoch a ich osudoch. Tak, a ešte chvíľu po hradskej a už sme na Políchni. A veru cesta k chutnému gulášu nepotrebovala turistické značky. A kým si na ňom účastníci pochodu pochutnávali, organizátori vyhlásili výsledky a ocenili víťazov výtvarnej súťaže a vylosovali víťaza diváckej súťaže. Nasledovalo krásne vystúpenie FS Ipeľ z Lučenca, ktorý sa nám predstavil spevom i tancom z Novohradu i Podpoľania. A čo povedať na záver? Cestou k autobusu som začula takúto vetu: „Prenádherná sobota to bola!“ A to veru nepotrebuje komentár. Tak dovidenia o rok, priateľia!

Alena REZKOVÁ

Na piatok sa tešili všetci rožňavskí matičiari. Čakalo ich totiž príjemné spoločenské popoludnie. O čo išlo? Nuž, oslavovali sme 90 rokov svojho „života“. Áno – presne pred 90 rokmi – 6. októbra 1922 vznikol MO MS v Rožňave.

Rožňavskí matičiari slávil deväťdesiatku

V slávnostne vyzdobenej sále Základnej umeleckej školy na Štítickej ulici sme sa o 16. hodine zväčšovali a privítali medzi sebou vzácných hostí – predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča, viceprimátora mesta Rožňava Pavla Burdigu, prednostku MsÚ Darinu Repaskú, člena dozorného výboru MS Martina Gallika, člena krajskej a okresnej rady MS Jána Klobušníka, členku výboru MS a riaditeľku Domu MS Zlaticu Halkovú a predsedov MO MS z okresu Rožňava. Vzácnu návštevu nás poctila riaditeľka DMS v Šuranoch Miroslava Kozárová. Tóny fužary v podaní Ivana Nemčoka a slová básne Štefana Geržu otvorili slávnostné podujatie. Nasledoval program našich najmenších – škôľkarov z materskej školy na ulici Ernesta Rótha. Po ich vystúpení pozdravil jubilujúcich matičiarov vlastnou tvorbou – básňou – Albert Šmihula. Potom z rúk predsedu MS a riaditeľky DMS prevzali ocenenia členovia miestneho odboru za aktívnu prácu a dlhoročnú činnosť. Veľmi milým prekvapením pre nás rožňavských matičiarov bolo ocenenie MO MS v Rožňave udelením Zlatej ceny MS pri príležitosti 90. výročia jeho vzniku. Ocenenie z rúk predsedu MS Mariána Tkáča prevzal predseda MO MS v Rožňave Milan Kupčo. Za všetkých ocenených sa poďakovala Ružena Kostelníková básňou od Márie Rázusovej-Martákovéj. A už sa netrpezlivo na scénu tlačili krojované dievčatá z DFS Havariak, ktoré svojimi piesňami dostali všetkých prítomných do dobrej nálady. Po nich nasledovalo vystúpenie časti mužskej speváckej skupiny FS Dubina. Kultúrny program sa skončil, nasledoval prihovor predsedu MO MS, ktorý v krátkosti prítomným pripomenul vznik, činnosť a celkové pôsobenie MS v Rožňave. Predseda MS Marián Tkáč vyslovil poďakovanie MO MS v Rožňave za jeho prácu a vo svojom prejave poznamenal, že práve tu na zmiešanom území, kde Slováci spolunažívajú s občanmi maďarskej národnosti, sa Matici tak dobre darí, a to naozaj už 90 rokov. Do ďalších rokov zažela matičiarom veľa úspechov v ich činnosti. Viceprimátor mesta poďakoval za pozvanie, poprial MO MS veľa úspechov do ďalšej práce a prisľúbil do budúcnosti väčšiu pomoc zo strany mesta. Po slávnostnom programe, pozdravných rečiach a po zaspievaní hymny matičiarov Kto za pravdu horí sme sa všetci presunuli na malé občerstvenie, ktoré nám svojim vystúpením a speváckym umením spríjemnil Milan Capák, náda bola výborná, veru sme si aj zaspievali, aj zatancovali a po príjemne strávenom popoludní sme sa rozchádzali domov s vedomím, že aj na budúce takto pekne oslavíme ďalšie okružie výročia MO MS v Rožňave.

Milan KUPČO

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Budeme niekedy iní?

Súbežne s akciami, ktoré sa nám daria – Bernolákova busta v Martine, bernolákovské oslavy v Bratislave, v Nových Zámkoch a na ďalších miestach Slovenska, vstup do cyrilo-metodského roka v Čadci a inde –, na povrch sa aj pri nežiľivých médiách vyplavia i naše dedičné hriechy: strach z cudzích a – jemne povedané – „nežičenie“ svojim.

Jonáš Záborský napísal báseň Slováci pred 200 rokmi: „Prečo sa ten slovenský ľud, každého tak bojí? / Doja si ho sťa kravičku a on ticho stojí! / Ludia idú ako ovce, kam ich baran vedie, / a ku stolu chodia vtedy, keď je po obedu. / Vylvolia si za vyslanca, koho im rozkážu, / a keď majú raz ruky voľné, sami si ich zaviažu. / Či to tak má byť naveky? / Niet Slovákom rady? / Kto si sám nevie byť pánom, nedočká sa vlády!“ Aj po dvadsiatich rokoch samostatnosti nieť veru čo na Záborskom meniť.

Existuje však aj iný „príbeh“. Keď prišiel za Pánom Bohom Führer, Boh sa ho opýtal: „Čo chceš?“ odpovedal: „Chcem vládnuť nad celým svetom!“ Keď prišiel duce, ten chcel obnovenie Rímskej ríše. A keď prišiel Slováčik, Pán boh sa ho spýtal: „A ty, Slováčik, čo chceš?“ len sklopil oči: „Panebože, ja mám jednu kozu, ale môj sused dve. Daj, aby mu jedna zdochla.“ Hľa, obzor našich záujmov!

Nie, nechceme viac, nič, ak nie je po našom! Často kladieme tomu druhému pod nohy také obľudné polená, ktoré sa ani nedajú prekonať. A to aj vtedy, keď ide o dobrú vec – o súsošie solúnskych bratov s Gorazdom v centre Bratislavy. A stačilo by ťahať za jeden povraz a tvrdohlavo nepovažovať ten svoj náhľad za jediný správny, ba za najlepší na celom svete!

A tak neostáva iba konštatovať: už viem, prečo sme tisíc rokov nemali vlastný štát. A obávam sa aj toho, že budúročné jubileum príchodu Konštantína a Metoda medzi našich predkov oslávime bez ich súsošia.

Pri Matici slovenskej začína pôsobiť Vlastivedný odbor MS, ktorý združuje regionálnych vlastivedných milovníkov, aktivistov, činovníkov, bádateľov, kronikárov, popularizátorov a propagátorov v obciach a mestách Slovenskej republiky i v zahraničí. Pripravuje sa prvé valné zhromaždenie

VÝZVA

Vlastivedného odboru MS. Združovanie regionálnych a lokálnych vlastivedných aktivistov a kronikárov pokladáme za veľmi dôležité a prospešné v záujme podpory rozvoja kultúrneho dedičstva Slovenska. Pozývame vás do našich radov a veríme, že nájdeme u vás pochopenie a pozitívny ohlas. Kontaktujte nás!

Mgr. Viliam Komora, Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin, Tel: 043/401 28 47, Mobil: 0918904968, snv@matica.sk

PREDPLATNÉ NA ROK 2012

Ročné predplatné 26 €
Polročné predplatné 13 €
Štvrťročné predplatné 6,50 €
Slovenské národné noviny
si môžete objednať aj na tel.
čísle 043 / 4012 837
a na adrese
snnredakcia@matica.sk

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska

Spod spravodajského pera

■ STRETNUTIE RODÁKOV V GOČOVE

Z príležitosti 585. výročia prvej písomnej zmienky o obci sa v rodisku Jur Hronca (nielen významného matematika, ale aj bývalého predsedu Matice slovenskej) uskutočnilo stretnutie rodákov. Začalo sa sprievodom obcou, ale nie len takým obyčajným, ale výnimočným, pretože na každom kroku nás čakal prekrásny zážitok – či pranie na potoku, či kosenie, či hrabanie, či návšteva rodného domu Jur Hronca, no prosté, boli to krásne kultúrne vystúpenia chlapov a žien z folklórnej skupiny. Nasledovalo slávnostné privítanie rodákov, príhovor starostu obce Milana Mlynára, odovzdanie pamätných listov pre tých, ktorí znamenali prínos pre obec. Po krátkej prestávke sa v kultúrnom programe predstavila hudobná skupina Admirál, mladé talenty v hre na gitare a v recitácii, detský súbor Slniečko a, samozrejme, folklórna skupina Gočovian v hudobnom doprovode LH Ondreja Hlaváča. Prijemným spestrením bol aj krst ďalšej knihy Ondreja Hronca, ktorý spolu so svojou manželkou Danielou nezabúdajú na svojich rodákov a tvorivo zachovávajú spomienky už niekoľko rokov. Ľudová veselica len krásne ukončila celodenné stretnutie rodákov. Poďakovanie patrí všetkým rukám, ktoré sa zapojili nielen do konečného efektu, ale ktoré stretnutie aj pripravili.

Zlatica HALKOVÁ

■ TO, ČO NÁS SPÁJA

Keď sme v máji tohto roka uskutočnili návštevu pamätnej izby P. E. Dobšinského v Slavošovciach,

nevynechali sme ani návštevu železničného tunela pod Homôlkou. Toto podujatie matičiarov z okresu Rožňava malo svoj spoločenský, ako aj duchovný význam. V ten deň, 19. 5. 2012, keď sme pamätnú izbu P. E. Dobšinského navštívili, viac pozornosti sme venovali nášmu rodákovi Dobšinskému a tak akosi duchovne sme sa obohacovali o vedomosti o ňom samom, o jeho vývoji, tvorbe a práci. Tunel pod Homôlkou bol v tomto prípade len turistickou atrakciou. Prišiel však deň 28. 9. 2012 a s ním pozvánka na otvorenie tunela pod Homôlkou. Je známe, že krátko po vzniku Slovenského štátu sa projektovali i začali stavať železničné trate, na Gemeri tzv. gemerské spojky. Medzi tieto spojky patrí aj Slavošovský tunel pod Homôlkou, ktorý sa staval v rokoch 1941 – 1944 a je dlhý 2 401 m. Nikdy však cezeň neprešiel vlak. Táto technická pamiatka roky chátrala. Bol i sklodom, pestovali tam aj hlivu ustričovú, jeho spoločenský význam sa strácal. Dňa 28. 9. 2012 pri otvorení tunela v zmysle pozvánky som si uvedomil, že vlastne až teraz po 68 rokoch tunel začal plniť úlohu, ktorá mu bola určená. V ten večer pri otvorení, keď som videl, koľko cestujúcich (návštevníkov) sa na priestranstve pred tunelom z blízkeho ako aj ďalekého okolia nazhromaždilo, mi napadla len jedna myšlienka. Tunel plní svoju funkciu, spája a zblížuje ľudí. A bolo nás tam veru, ako sa hovorí, neúrekom. Vďaka za toto patrí všetkým nadšencom, ktorí priložili ruky k dielu a zachránili, zrekonštruovali toto technické dielo našich predkov pre ďalšie pokolenie.

Patrí im veľká vďaka za to, že dali tomuto dielu novú myšlienku, nové rozmery a ukázali nové možnosti, ako ľudí zblížovať a viesť k zachovaniu kultúrneho a prírodného dedičstva pre budúce generácie. A to je poslaním aj našej Matice slovenskej.

Ján KLOBUŠNÍK

■ ZLATÁ PODKOVA PERO I VLAS

Gemerské osvetové stredisko v Rožňave v spolupráci s Domom Matice slovenskej v Rožňave usporiadali 10. októbra okresnú súťaž v prednese slovenskej rozprávky. Toto podujatie bolo organizované na počesť významného slovenského rozprávkara Pavla Emanuela Dobšinského. Cieľom tejto súťaže bolo aj je viesť deti a mládež k hlbšiemu poznávaniu slovenskej rozprávky, objavovaniu krás umeleckého slova a tým aj rodnej reči, spopularizovať slovenskú rozprávku a objavovať a vychovávať recitátorské talenty. Aj tento rok ako po minulé roky sa táto pekná súťaž uskutočnila v priestoroch GOS. Súťažiaci sa prihlásili nad očakávanie vefa, až 35, a boli rozdelení do troch kategórií. Všetci súťažiaci podali výkony na hranici svojich možností a bolo pekné vidieť, s akou vervou a snahou prednášali jednotlivé rozprávky. Víťazi okresného kola postupujú do celoslovenskej súťaže v Drienčanoch, ktoré sa uskutoční 18. 10. 2012. Aj tento ročník súťaže priniesol mnoho pekných prednesov a hlavne nádej, že slovenská rozprávka má a ešte dlho mať bude pevné korene a zachová sa tak pre ďalšie generácie.

Matej LADA

VSNN 43-44
si prečítate:

■ Blíži sa spomienka na našich zosnulých ■ Reportáže o Slovákoch v Prahe a Londýne ■ Ubehlo 105 rokov od vraždenia v Černovej ■ Koniec seriálu o Vodnom diele v Gabčíkove

Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahošlav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.

PRIPOMÍNAME SI

20. októbra

– pred 135 rokmi (1877) sa vo Viedni narodil prof. MUDr. Stanislav Kostlivý, významný slovenský chirurg a vynikajúci pedagóg (umrel r. 1946)

– roku 1977 pri havárii v Bratislave zahynuli novinárka Viera Husáková, manželka Gustáva Husáka, prof. Pavol Novák, prednosta Traumatologického odd. Štátneho sanatória, a posádka vrtuľníka

– r. 2002 zomrel prof. Dr. h. c. Ján Boor, DrSc., literárny vedec, prekladateľ a vynikajúci znalec západnej literatúry a divadla, po vojne pracoval v Matici slovenskej, potom desaťročia prednášal na FFUK a VŠMU

21. októbra

– v roku 1750 sa v Častej narodil slovenský osvietenec Juraj Fándly a roku 1757 vo Vrbovcich historik a novinár Štefan Leška, prvý redaktor Prešpurských novín

– pred tridsiatimi rokmi umrel skvelý slovenský maliar Jozef Kollár (nar. 1899), absolvent akadémie v Mnichove a Budapešti, ktorého tvorbu inšpirovali mestské scenérie Banskej Štiavnice a najmä príroda pod Sitnom, jeho meno nesie miestna galéria

– šesťdesiatiny oslavuje spevák Miro Žbirka

22. októbra

– pred 125 rokmi (1887) sa v Jazernici pri Martine narodil Ján Bojmír, nestor slovenskej turistiky, autor vlastivedných kníh a sprievodcov

– roku 1922 v Liptovskom Mikuláši inštalovali prvých dvoch slovenských evanjelických biskupov – Jura Janošku a Samuela Zocha

– pred polstoročím, roku 1962, vypukla „karibská kríza“, keď pilot lietadla U-2 mjr. Heyser odhalil na Kube inštaláciu sovietskych rakiet s doletom na územie USA

23. októbra

– pred 90 rokmi vzniklo v Bratislave Slovenské poľnohospodárske múzeum – od r. 1960 je súčasťou podniku Agrokomplex Nitra

– roku 1942 sa začala protineckeá ofenzíva Spojencov v púšti pri egyptskom Al-Alameine, spolu so Stalingradom znamenala zvrát v 2. svetovej vojne

24. októbra

– pred 215 rokmi (1797) sa narodil národný buditeľ Štefan Moyses, biskup a prvý predseda Matice slovenskej

– pred tridsiatimi rokmi umrel PhDr. Ján Marták, literárny vedec, tajomník Matice slovenskej v štyridsiatich rokoch, zakladateľ Komorného divadla v Martine

26. októbra

– roku 1782 sa narodil geniálny taliansky husľový virtuóz a skladateľ Niccolò Paganini

– sedemdesiatin sa dožíva Stanislav Dančiak, bývalý člen Činohry SND

(jč)